



LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Ofta lägger man krut på helt fel saker”

En kvalitativ studie om socialsekreterares syn på barns delaktighet i socialtjänstens barnavårdsutredningar

Emma Andersson

Kandidatuppsats, SOPA63
Aktuell termin: HT 2016
Handledare: Anders Östnäs

Abstract

Author: Emma Andersson

Title: "Ofta lägger man krut på helt fel saker". En kvalitativ studie om socialsekreterares syn på barns delaktighet i socialtjänstens barnavårdsutredningar.

Supervisor: Anders Östnäs

Assessor: Lina Ponnert

Children's participation could seem to be an obvious ingredient in social services child protection investigations. Children's rights to make their voice and opinion heard and to affect the decisions that involve them is stated in law, conventions and other regulations. Despite this, a lot of previous studies show that children's rights often are forgotten or non-prioritized in social services. The aim of my study is to examine how social workers interpret children's participation and how the social workers discretion can be of significance to the children's participation. This study is based on semi structured interviews with five social workers who all work with child protection investigations in different counties in the south of Sweden. The analysis is based on the theory of "Street level bureaucracy" and how the use of children's perspective is being affected by the social workers discretion. I found that the social workers don't have any common conception of what children's participation mean in fact. Because of this the social workers interpret 'participation' from how they think most children would like to participate which means they don't use the children's perspective. The social workers find children's participation important but complicated and mean that they don't have enough resources, mostly in shape of time and knowledge, to make it real. Sometimes the parents represent the children in the investigations, of various reasons. The social workers also found it a bit contradictive to follow all of the laws and regulations meanwhile trying to make an individual estimation of every child's need. The result shows that social workers have a pretty big discretion but use it very differently depending on experience, knowledge, work situation and personality. Some social workers are more controlled by the organization and some are more willing to adapt to the children. The discretion seems necessary so that the social workers can make individual judgements in every single case.

Key words: participation, child perspective, discretion, delaktighet, barnperspektiv, handlingsutrymme, gräsrotsbyråkrat.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till de socialsekreterare som tagit sig tid att bidra till min studie och gjort den möjlig att genomföra. Jag har enbart mötts av engagemang och positivism.

Jag vill även tacka de som tagit sig tid att läsa, lyssna på mina funderingar och lämna synpunkter när jag varit som mest förvirrad. Bland dessa, som gett mig drivkraft i arbetet, inte minst min handledare Anders Östnäs som gav mig ny inspiration och motivation till att slutföra studien och framför allt mina föräldrar, min sambo, mina chefer och arbetskolligor som med sitt tjt och engagemang nu fått mig hela vägen i mål. Tack!

Lund, februari 2017

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord	3
Problemformulering	5
<i>Syfte</i>	6
<i>Frågeställningar</i>	6
<i>Centrala begrepp</i>	7
Barn.....	7
Delaktighet	7
Barnavårdsutredning	7
Kunskapsläget	8
<i>FN:s konvention om barnets rättigheter</i>	8
<i>Socialtjänstlagen</i>	10
Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.....	11
Barnets bästa.....	12
BBIC.....	12
<i>Tidigare forskning och kunskap om ämnet</i>	13
<i>Nulägesbeskrivning</i>	15
Teoretiska utgångspunkter	15
<i>Handlingsutrymme</i>	15
<i>Gräsrotsbyråkrater</i>	15
<i>Barnperspektivet</i>	18
Metod	19
<i>Förförståelse</i>	20
<i>Val av metod</i>	20
Semistrukturerade intervjuer	21
Metodens förtjänster och begränsningar	22
Urval.....	22
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	23
<i>Etik</i>	24
<i>Tillvägagångssätt</i>	25
Analys	26
<i>Presentation av respondenterna</i>	26
Perspektiv på barns delaktighet.....	26
Upplevelser av barns delaktighet	30
Avgörande faktorer.....	33
Ramstyrt arbete med bristande resurser	34
Hierarkin och frustrationen	37
Avslutande diskussion	40
Referenslista	43
<i>Bilaga 1: Brev med deltagandeförfrågan</i>	46
<i>Bilaga 2: Intervjuguide</i>	47

Problemformulering

I socialtjänstlagen (2001:453) kan utläsas att socialtjänstens barnavårdsutredningar syftar till att utreda barns och ungas eventuella behov av skydd eller stöd från socialtjänsten. Beslut om skydd eller stöd föregås av en utredning vilken en socialsekreterare utför. De beslut som socialsekreterare fattar kan ha omfattande betydelse för barns och familjers framtid och nuvarande situation. På senare år har det gjorts flertalet ändringar i socialtjänstlagen för att stärka barns rättigheter och möjlighet till delaktighet i kontakten med socialtjänsten (Socialstyrelsen, 2012). Bland annat har barn nu rätt att komma till tals utan vårdnadshavares samtycke och dokumentationskraven har ökat för att synliggöra barnets röst. BBIC (barns behov i centrum), ett dokumentationssystem som bl.a. syftar till att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och unga, har införts i majoriteten av Sveriges kommuner (Socialstyrelsen, 2014). Socialarbetare ska fatta beslut som rör barn utifrån det som bedöms vara barnets bästa och socialsekreterare ska utgå från ett barnperspektiv i arbetet. Barn har gått från att vara objekt till att bli subjekt, kompetenta individer med rättigheter, och det framgår av lagstadgar, barnkonventionen och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd att barns delaktighet är eftersträvansvärt.

I Socialstyrelsens text ”Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten” (2012) framgår det att barnet ska beaktas utifrån dess kunskap och erfarenhet och ha rätt att påverka sitt liv. Socialstyrelsen (2012) framhäver en del positiva effekter av att skapa dessa förutsättningar för barnet, bl.a. att socialtjänstens planer blir bättre och mer hållbara, att det underlättar barns återhämtning från svårigheter samt ökar självkänslan och den egna kompetensen hos barnet och att demokratin ökar. För att barnets röst inte ska glömmas bort i utredningsprocessen har en del krav införts gällande dokumentationen. Utav dokumentationen ska kunna utläsas hur barnperspektivet har beaktats, hur barnets bästa har beaktats och hur barnet har kommit till tals samt hur dess åsikter tas hänsyn till i förhållande till dess ålder och mognad (Socialstyrelsen, 2014a). Vidare ska det framgå vilken information som lämnats till barnet och hur detta skett (Socialstyrelsen, 2014a, 4 kap 12-18 §§).

Samtidigt som barns rättigheter stärks och skärps i lagstadgar och föreskrifter skapas alltså större krav på socialsekreterares dokumentation och utförande av barnavårdsutredningar. Socialsekreterare har en redan ansträngd yrkessituation vilket lyfts i media de senaste åren, där arbetsbelastningen anges vara för stor och sjukskrivningar ökar. I en debattartikel från Arbetet diskuteras det faktum att socialsekreterare söker sig bort från socialtjänsten på grund

av den höga arbetsbelastningen (Arbetet, 2014). I en annan artikel från SVT nyheter konstaterar socialsekreterare att den höga arbetsbelastningen leder till minskad tid med klienter och ökad tid för dokumentation (SVT, 2015).

Socialstyrelsen (2012) framför i ”Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten” att familjers, särskilt barns, ökade delaktighet är en ständigt pågående process för socialtjänsten att förbättra. Socialstyrelsen framför vidare att barns uppfattning och åsikter inte i tillräcklig grad beaktas i utredningarna och att beslutsfattandet ofta styrs av de vuxna. Det framkommer i flera undersökningar att socialtjänsten brister avseende barns rättigheter och delaktighet. IVO (Inspektionen för vård och omsorg) anger i sin tillsynsrapport 2014, gällande huruvida socialtjänsten tar sitt ansvar för barn och unga, att man funnit flera områden i nämndernas handläggning där det finns behov av förbättring gällande barnrättsperspektivet. IVO (2014) lämnar kritik bl.a. kring att nämnderna samtalar med barn och unga i för låg utsträckning idag vilket leder till att barn och unga inte ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör dem. Cecilia Grefve, nationell samordnare för den nationella barn- och ungdomsvården, gjorde 2015-2016 en undersökning gällande hur socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar spenderar sin arbetstid (Regeringskansliet, 2016). Resultatet visar bl.a. att endast 2% av arbetstiden läggs på direkt kontakt med barn (ibid.).

Barns och ungas delaktighet kan leda till positiva effekter för den enskilde vilket även är lagstiftarnas syfte. Socialsekreterarna har en ansträngd arbetssituation med ökade dokumentations- och handläggningskrav, med i snitt 2 % av sin arbetstid för direkt kontakt med barnen, vilket gör socialsekreterarnas tolkning och värdering av barns och ungas delaktighet och inflytande relevant att undersöka.

Syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka hur socialsekreterare tolkar och uppfattar barns delaktighet, samt att undersöka socialsekreterares upplevda möjligheter att arbeta med barns delaktighet i barnavårdsutredningar.

Frågeställningar

- Är barns delaktighet betydelsefullt för socialsekreterarna?
- Vilka faktorer anser socialsekreterarna påverkar deras möjlighet att arbeta med barns delaktighet i barnavårdsutredningar?

- Hur kan sättet socialsekreterare förhåller sig till barns delaktighet i barnavårdsutredningar förstås ur teorin om handlingsutrymme och gräsrotsbyråkrati?

Centrala begrepp

Nedan lyder en förklaring av återkommande begrepp i uppsatsen.

Barn

En utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen (2001:453) får inledas gällande de som är under 18 år och i de fall då det inte kan uteslutas att en person är i behov av tvångsvård med stöd av LVU eller LVM. Då jag i min studie utgår från barnavårdsutredningar har jag valt att definierar barn som under 18 år.

Delaktighet

Delaktighet är ett mångtydligt och föränderligt begrepp (Rasmusson, 2006). Rasmusson (2006:31) skriver att delaktighet kan förstås ur flera perspektiv, bland annat som en ”[...] etisk princip och värdegrund i socialt arbete med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna, som ett mänskligt behov och som en välfärdsindikator”. Oavsett hur vi väljer att tolka delaktighet är det viktigt att ta hänsyn till övriga faktorer i det sociala arbetet som den politiska styrningen, juridiska ramar och de organisatoriska förutsättningarna, som anger givna gränser samt möjligheter till samarbete mellan socialarbetare och brukare (Rasmusson, 2006). Rasmusson (2006) skriver att samarbete kan existera inom dessa ramar när familjen och myndigheten försöker uppnå ömsesidigt begripliga mål. Samarbetet sker inte på lika villkor då myndigheten står för besluten vilket gör det betydelsefullt för socialarbetarna att sträva efter en medvetenhet om sin roll och makt för att skapa förutsättningar för samarbete.

Rasmusson (2006:22-23) hänvisar till barnombudsmannens definition av delaktighet och medbestämmande: ”Att vara delaktig kan betyda att gruppen eller individen medverkar eller har vetskap om något. Det kan också handla om att ha del i eller vara inblandad i något. Med medbestämmande menas att individen eller gruppen har rätt att utöva ett visst inflytande över beslutsfattandet”. Delaktighet kan med andra ord tolkas ur olika perspektiv och utifrån olika förutsättningar.

Barnavårdsutredning

Enligt 11 kap. socialtjänstlagen (2001:453) ska en barnavårdsutredning inledas utan dröjsmål om den enskilde kan antas vara i behov av nämndens skydd eller stöd. Barnavårdsutredningar ska bedrivas skyndsamt och vara slutförda senast inom fyra månader (ibid.). Utredningen ska

utföras utifrån omständigheterna av ärendet och inte göras mer omfattande än vad som anses motiverat. En skyddsbedömning ska göras omgående för att avgöra om barnet är i behov av omedelbart skydd (ibid.). Under utredningstiden ska beslutsunderlag samlas in för att sedan leda fram till ett beslut (11 kap. 1-2 §§ Socialtjänstlagen).

Kunskapsläget

Nedan presenteras en kort sammanfattning av vad som framkommit när jag satt mig in i kunskapsläget. Sedan presenteras lagstadgar, föreskrifter och andra ramar för socialtjänstens barnavårdsutredningar som beskriver de rättigheter och skyldigheter barn och yrkesverksamma har att utgå från. Därefter ges en kort återgivning av valda studier och artiklar som publicerats kring barns delaktighet och socialsekreterares handlingsutrymme. Först ges exempel på vad tidigare forskning konstaterat, sedan följer en presentation av en nyligen utförd undersökning gällande barns delaktighet utifrån socialsekreterares faktiska arbetssituation.

Ämnet barns delaktighet har blivit ett allt mer uppmärksammat ämne sedan FN:s konvention om barns rättigheter antogs år 1989 och är fortfarande ett omdiskuterat område. Mycket av den forskning jag tagit del av visar att barns delaktighet och barnperspektivet ofta brister i kontakten med socialtjänsten och att utredningar tenderar att fokusera mer på föräldrarna än på barnen. Det har i flertalet studier visat sig vara en skillnad mellan hur barn och vuxna definierar delaktighet vilket då leder till att barnen inte upplever sig delaktiga trots att det är den vuxnes ambition. Den tidigare forskningen jag tagit del av visar en komplexitet kring barns delaktighet i myndighetsutövning men är generellt sätt överens om att det är eftersträvänsvärt och viktigt. Bland andra har jag tagit del av nedanstående artiklar som jag finner intressanta utifrån valt ämne.

FN:s konvention om barnets rättigheter

Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter, kallad barnkonventionen, är ett rättsligt bindande dokument som antogs av generalförsamlingen 1989 (Unicef, 2016 & Regeringen, 2016). Barnkonventionen består av 54 artiklar som innefattar bestämmelser om barns rättigheter (ibid.). Idag har 196 stater ratificerat (förpliktigt sig att följa) barnkonventionen vilket Sverige gjorde redan år 1990 (Unicef, 2016). Istället för att inkorporera barnkonventionen som svensk lag har Sverige valt en transformeringsmetod vilket i praktiken innebär att lagen har ändrats och anpassats till konventionens bestämmelser

(ibid.). Barnkonventionen förmedlar ett barnperspektiv där barnet ska stå i centrum vid beslut eller åtgärder som rör barnet (Regeringen, 2016). Detta ställer krav på beslutsfattare både gällande bemötandet till barn och gällande genomförandet av beslutsprocesser (ibid.).

Bodil Rasmusson (2006) skriver att bland annat människors lika värde, rätten till liv, delaktighet och inflytande, är de principer som ska vara vägledande i allt socialt arbete. Rasmusson (2006) anser att barnkonventionen är ett viktigt redskap och stöd i arbetet med social barnavård och att konventionen haft stor betydelse för utvecklingen av vad som kallas ”en ny syn på barn och ungdom”. Barnkonventionen kan läsas och överblickas på olika sätt och det vanligaste är att utgå från de fyra grundprinciperna, artikel 2, 3, 6 och 12 (ibid.). Rasmusson (2006) presenterar en annan modell, med hänvisning till Qvortrup 1994 och Verhellen 2000, som jag anser mer passande att använda för att ge en övergripande förståelse av barnkonventionens innehåll utifrån socialt arbete med barn. Rasmusson (2006) beskriver sin modell som ett komplement till andra sätt att läsa barnkonventionen och menar att den innehåller information som är av intresse utifrån kontexten av socialt arbete. Modellen utgår från fem P som står för: *provision, protection, participation, prevention* och *promotion* som jag nedan beskriver utifrån Rasmussons förklaring (ibid.).

Provision	– att tillgodose
Protection	– att skydda
Participation	– att delta
Prevention	– att förebygga
Promotion	– att främja

Bildkälla: Bodil Rasmusson, 2006:19.

Provision är ett begrepp som handlar om barns rätt till basala behov så som mat, kläder, hälsovård och grundläggande utbildning, men även om social trygghet och välfärd samt att få, eller ha tillgång till, särskild service eller särskilda resurser (ibid.).

Protection handlar om barnets rätt till beskydd eller vuxnas skydd, gällande sin överlevnad och utveckling samt skydd mot övergrepp, utnyttjande och vanvård (ibid.). Begreppet innefattar också skydd mot faror i den fysiska miljön liksom alla former av diskriminering (ibid.).

Participation står för en grundläggande mänsklig rättighet som innebär barns rätt till inflytande och medbestämmande (ibid.).

Prevention innefattar barns rätt till förebyggande åtgärder (ibid.). Här anges exempel som åtgärder gällande hälsa, rehabilitering, välfärd, psykisk och fysisk miljö eller vanvård, misshandel och övergrepp (ibid.).

Promotion är ett begrepp som ligger nära *prevention*, men som handlar mer om att långsiktigt förebygga och att därmed främja hälsa och goda levnadsvillkor och stödja så kallade friskfaktorer (ibid.). *Promotion* innefattar även barns rätt till information och kunskap samt material, som främjar deras fysiska, psykiska, sociala, andliga och moraliska hälsa (ibid.).

Rasmusson (2006) problematiserar vissa ”spänningsförhållanden” som finns mellan några av begreppen, särskilt synen på barnet som objekt och som aktör. Dessa olika perspektiv framkommer i barnkonventionens barnsyn där objektperspektivet innebär att barnet ses som ett objekt i behov av omsorg och skydd (*protection*), medan aktörsperspektivet innebär att barnet ses som en kompetent aktör och medskapare i sin egen utveckling och socialisation, ett subjekt snarare än objekt (*participation*) (ibid.). Rasmusson (2006) beskriver att detta komplicerade förhållande utgör en komplex situation i arbetet med barn, i synnerhet inom socialtjänsten.

För att stärka barns rättigheter ytterligare i svensk lagstiftning, då man funnit brister i utförandet utifrån barnets bästa, att konsekvensanalyser för barn saknas och att barn inte får komma till tals i tillräcklig utsträckning i Sverige, förs nu diskussioner om att göra delar av Barnkonventionen till svensk lag från 2018 (Regeringen, 2016).

Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen (2001:453) är en ramlag som beskriver hur en barnavårdsutredning ska genomföras och vad den bör innehålla. I socialtjänstlagen (SoL) framgår att kommunen har det yttersta ansvaret för enskilda och att det är kommunen som ansvarar för socialtjänstens verksamhet (2 kap. 1 § SoL).

I det femte kapitlet SoL regleras socialtjänstens ansvar för vissa särskilt utsatta grupper i samhället så som barn, äldre och missbrukare. Enligt 5 kap. 1 § ska socialtjänsten bl.a. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. I SoL 1 kap 2 § framgår att barnets bästa ska beaktas särskilt och att vid åtgärder eller beslut ska vad som anses vara bäst för barnet vara avgörande. Vidare framgår

det i 11 kap. 10 § samt 3 kap. 5 § SoL att när en utredning eller åtgärd rör ett barn så ska den ske i samverkan med barnet, barnet ska få relevant information, få möjlighet att framföra sina åsikter och i annat fall ska barnets inställning så långt det är möjligt kartläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad och barnets bästa ska tas hänsyn till, vilket även kommer till uttryck i FN:s konvention om barns rättigheter artikel 12, samt i föräldrabalken (lag 1949:381) 6 kap 2a och 19§§.

Socialtjänstlagen reglerar det mesta gällande barnavårdsutredningar men det finns även andra lagar för särskilt utsatta grupper som kan vara aktuella i en barnavårdsutredning, så som lagen (1993:52) om stöd och service till vissa funktionshindrade - LSS, samt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga – LVU.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd

Socialstyrelsen stödjer yrkesutövandet genom att kontinuerligt publicera handböcker och rapporter med föreskrifter och allmänna råd. Föreskrifterna beskriver de regler som är bindande medan de allmänna råden är Socialstyrelsens rekommendationer kring hur författningar bör tillämpas (Socialstyrelsen 2014a).

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter, SOSFS 2014:5, som trädde i kraft den 1 januari 2015, och då ersatte SOSFS 2006:5, finns råd och anvisningar om hur dokumentationen i en barnavårdsutredning ska utföras (Socialstyrelsen, 2014a). Den nya författningssamlingen har skärpt barns rättigheter och på flertalet ställen bytt ut ordet ”bör” mot ”ska” gällande vad som ska dokumenteras. Syftet med den nya författningen är att skapa en mer enhetlig och strukturerad dokumentation utifrån vilken det blir lättare med strukturerade uppföljningar och förbättringsarbete (Socialstyrelsen 2014c). I SOSFS 2014:5 4 kap. 12-18 §§ beskrivs hur dokumentationen av barnets bästa och barnets delaktighet ska utföras (Socialstyrelsen, 2014a). Enligt 4 kap 12 § framgår bl.a. att barnets bästa ska beaktas särskilt vid åtgärder som rör barn och att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör barn. I 4 kap 13 § anges bl.a. att ett barn ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. I 4 kap 14 § klargörs att barns åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes mognad. Av dokumentationen ska det framgå bl.a. vilken information som lämnats till barnet, när och på vilket sätt informationen har lämnats samt namn och befattning på den som lämnat informationen, vilket kan utläsas i 4 kap 15 §. Enligt 4 kap 16 § ska det av dokumentationen framgå vilka åsikter som barnet fört

fram och i annat fall hur den som bedriver socialtjänst har gått tillväga för att så långt som möjligt klarlägga barnets inställning på annat sätt. Det ska även framgå hur den som bedriver verksamhet har tagit hänsyn till barnets åsikter i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad (4 kap 17 §) och hur barnets bästa har beaktats (4 kap 18 §).

I SOSFS 2014:5 framgår även att socialnämnden bör träffa barnet såväl med som utan vårdnadshavare för att genom samtal och observation bilda sig en uppfattning om barnets situation (Socialstyrelsen, 2014a).

Barnets bästa

I socialtjänstlagen 1 kap 2 § står det att barnets bästa ska beaktas vid åtgärder som rör barn. I Socialstyrelsens handbok ”Utreda barn och unga, handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen” (2015) utgår man från barnkonventionens tredje artikel som också konstaterar att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande när beslut som rör barnet ska fattas. Socialstyrelsen (2015) betonar vikten av att beslutsfattaren överväger hur beslutet eller åtgärden berör barnet och vilka konsekvenser det leder till, vilket definieras som att utöva ett barnperspektiv. Vad som anses vara barnets bästa definieras inte i vare sig SoL, LVU eller i barnkonventionen. Socialstyrelsen (2015) definierar barnets bästa som en enskild bedömning i varje situation där vetenskap och beprövad erfarenhet beaktas, underlag hämtas in från närstående och yrkesverksamma som har kunskap om barnet, samt det som barnet själv ger uttryck för.

Socialstyrelsen (2015) anger vidare att det i förarbetena betonas att reglerna i 11 kap 10 § SoL, om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals ska tolkas i förhållande till varandra. Informationen från barnet kan alltså påverka både bedömningen av barnets bästa samt hur barnet ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter, vara delaktig.

BBIC

BBIC (barns behov i centrum) är ett kunskapsstöd riktat till handläggare inom den sociala barnvården som skapats för att stärka barnperspektivet, barns rättigheter och möjlighet till delaktighet (Socialstyrelsen, 2006). Vidare syfte med BBIC är att höja kvaliteten i barnvårdsärenden och möjliggöra mer likvärdiga och välgrundade utredningar utifrån en evidensbaserad struktur (ibid.). BBIC kommer ursprungligen från England men har omarbetats till svenska förhållanden och anpassats efter socialtjänstens regelverk och

barnkonventionen (ibid.). BBIC beskriver ett arbetssätt och erbjuder bl.a. metodstöd, handbok och it-stöd till de verksamma (ibid.). För att arbeta med BBIC krävs att kommunen blivit licenserad, vilket majoriteten av Sveriges kommuner är idag (Socialstyrelsen 2014b). Under hösten 2015 har det införts en omarbetad version av BBIC som nu håller på att implementeras i kommunerna (ibid.).

Tidigare forskning och kunskap om ämnet

Leviner (2011) skriver att forskning visat på rättsliga svårigheter när det kommer till att lyckas eftersträva ett barnperspektiv. Ofta får föräldrarnas rätt större utrymme än barnens rätt när de ställs mot varandra. Leviner (2011) uppger att den forskning som handlar om barn som varit i kontakt med socialtjänsten visar på brister i delaktigheten och att barnen ofta lämnas utanför socialsekreterarnas arbete. Anna Singer (2012) lyfter fram dilemmat mellan artikel 3 gällande barnets bästa och artikel 12 gällande barns rätt att få uttrycka sin åsikt i barnkonventionen. Singer (2012) menar att det svenska rättsväsendet fattar beslut om barns bästa utifrån barns behov, utan att fråga efter barnets åsikt. Då barnets bästa blir likställt med barnets behov så glöms artikel 12 lätt bort vilket innebär att barn inte ses som aktiva individer i beslut rörande dem själva. Singer (2012) skriver vidare att det ska finnas ett tydligt beaktande av barnperspektivet i samtliga beslut som rör barn. För att uppnå ett barnperspektiv behöver man ta reda på barns åsikter och försöka se utifrån ett barns ögon (ibid.). Det behöver finnas en respekt för barnet och dess kompetens att avgöra vad som behövs för att tillgodose sina rättigheter (ibid.).

Sinclair (1998) skriver att socialarbetare generellt sätt har en positiv attityd gällande barns delaktighet i det egna ärendet och att barns delaktighet i utredningsprocessen har ökat i takt med att socialarbetarnas definition av delaktighet har förändrats. Sinclair (1998) påtalar dock att det förekommer olika uppfattningar om vad delaktighet innebär. En uppfattning är att socialarbetaren ska delge barnet tillräcklig och sanningsenlig information både muntligt och skriftligt, en annan uppfattning är att socialarbetaren och barnet ska ha en öppen dialog kring beslutsfattandet. I en artikel 2004 skriver Sinclair åter att barns delaktighet gällande beslut som påverkar dem blivit allt mer accepterat. Som anledning till att delaktigheten ökat anger Sinclair (2004) främst tre faktorer; ökat brukarinflytande, barns rättigheter och att socialarbetare fått ökad förståelse för barnet som en kompetent individ. Trots detta föreligger fortfarande stor osäkerhet kring hur barnen ska involveras, särskilt för att på ett effektivt sätt uppnå en bestående förändring i organisationen och inte enbart vid enstaka tillfällen (ibid.).

Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) belyser i en artikel att flertalet studier visar att socialsekreterare, trots en syn på barns deltagande som viktigt och att avsikten är att involvera barn i ärenden som rör dem, är osäkra på hur detta ska ske i praktiken. Författarna menar att den främsta orsaken till osäkerheten grundar sig i att socialsekreterarna inte har någon gemensam förståelse för vad begreppet deltagande betyder. Socialsekreterarnas syn på delaktighet skilde sig mellan att innefatta en möjlighet för barnet att framföra sina åsikter till att barnet får information, att barnet fick vara med i diskussioner men deras åsikter inte behövde tillvaratas och att enbart uppmärksamma att barnet fanns med i ärendet. Vidare belyser författarna att en av de viktigaste faktorerna för att barn ska kunna delta i beslut rörande deras liv är relationen mellan socialarbetaren och barnet. Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) uppger att tidigare studier har visat positiva effekter av barns deltagande i beslut som rör deras liv, så som bättre självkänsla och känsla av kontroll för barnen, även att insatserna blir mer verksamma då man beaktat barnens åsikter och önskemål (ibid.).

Evans och Harris (2004) beskriver i sin studie "Street-Level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion" två studier som ifrågasätter socialarbetarens handlingsutrymme i beslutsfattandet. Evans och Harris (2004) utgår från Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater, individer som i möten med klienter innehar en makt genom att tolka regelverket och utifrån dessa fatta beslut. De för ett resonemang kring om handlingsutrymmet blivit mer inskränkt än tidigare och framför att handlingsutrymme ofta ses som något som finns eller inte finns (ibid.). Författarna skriver att försöken att kontrollera socialarbetare snarare lett till ett ökat handlingsutrymme och att socialarbetare idag har större makt inom sin profession än vad de tidigare haft (ibid.). Författarna skriver bland annat att lokala riktlinjer inte behöver begränsa socialsekreterarens handlingsutrymme utan snarare kan skapa ett större handlingsutrymme. Evans och Harris (2004) skriver att socialarbetare påverkar sitt handlingsutrymme och framför två positioner där den ena sidan är chefernas vilja att säkerställa och kontrollera socialarbetarnas arbete medan den andra sidan är socialarbetarna som gör motstånd mot chefernas kontroll och aktivt arbetar för att utöka sitt handlingsutrymme (ibid.). Författarna skriver att handlingsutrymmet inte kan ses som "bra eller dåligt", under vissa omständigheter kan det vara ett viktigt professionell attribut och under andra omständigheter endast ett sätt för att utöva makt (ibid.).

Nulägesbeskrivning

Cecilia Grefve, nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården, gjorde under 2015-2016 en tidsmätning i 47 kommuner gällande hur mycket tid socialsekreterare och deras närmsta chef spenderar inom olika områden i arbetet, bland annat till kontakt med barn och föräldrar (Regeringskansliet, 2016). I tidsmätningen har 1302 socialsekreterares arbetstid mätts under en vecka, vilket motsvarar 6510 arbetsdagar (ibid.). Resultatet av undersökningen visade bland annat att socialsekreterare i snitt spenderade 2 % av sin arbetstid på direktkontakt med barn. Vidare visar resultatet att socialsekreterare spenderar 13 % av sin arbetstid på direkt tid med barn tillsammans med vuxna. Den största andelen tid, hela 35 %, läggs enligt undersökningen på ”indirekt tid med barn och vuxna”, vilket kan vara t.ex. dokumentation, utredningsarbete och analyser. I en intervju med Cecilia Grefve påtalar hon att ”de barn och unga som får samhällets stöd är inte tillräckligt medskapande i den sociala barn- och ungdomsvården” (Vision, 2016). Som förklaring anger Cecilia Grefve bl.a. att handläggarna knappt hinner träffa barnen och att verksamheterna inte skapar förutsättningar för handläggarna att göra detta (ibid.).

Teoretiska utgångspunkter

Ahrne & Svensson (2011) beskriver att en teori kan fungera som ett par glasögon som gör att vissa aspekter av världen blir tydliga medan andra hålls i bakgrunden. Teorin syftar till att beskriva ett visst fenomen på ett visst sätt (ibid.). I denna studie används nedanstående teoretiska begrepp för att tolka och analysera empirin som presenteras under analyskapitlet. Under detta kapitel kommer en redogörelse för de teoretiska utgångspunkterna och varför jag finner dem intressanta i förhållande till ämnet.

Handlingsutrymme

Med utgångspunkt i mina frågeställningar finner jag det intressant att analysera empirin utifrån socialsekreterarnas handlingsutrymme, som är begränsat utifrån föreliggande lagkrav och organisationens ramar. Jag kommer i detta kapitel utgå från Lipskys (1980) teori om *Street-level bureaucracy* vilken Roine Johansson (2007) tolkat utifrån svenska förhållanden och kallar för *gräsrotsbyråkrati*. Vidare använder jag mig av Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) fördjupning av handlingsutrymme, även det utifrån Lipskys och Johanssons teorier.

Gräsrotsbyråkrater

Lipsky (1980) skapade uttrycket ”street level bureaucracy”, på svenska kallat ”gräsrotsbyråkrati” (Johansson, 2007). Lipsky (1980) beskriver gräsrotsbyråkrater som

någon på en nivå mellan, av organisationen givna förutsättningar, och direktkontakt med klienter, som däremellan har ett visst handlingsutrymme. Gräsrotsbyråkrater syftar alltså till att definiera socialarbetarens (och andra yrkesutövare) position när de möter medborgare som representant för en myndighet. Roine Johansson (2007) är en svensk uttolkare av Lipskys teori. Johansson har anpassat Lipskys teoribildning till den svenska välfärden. Johansson (2007) beskriver så som Lipsky en ”mellannivå” där socialarbetaren styrs uppifrån men behöver tänka på klienten. Enligt Lipsky (1980) och Johansson (2007) befinner sig gräsrotsbyråkraten i en arbetssituation där den måste ta hänsyn både till klientens önskemål och behov men samtidigt följa organisationens mål, utifrån dessa förutsättningarna har gräsrotsbyråkraten ett visst handlingsutrymme. Johansson (2007) beskriver gräsrotsbyråkraterna som de som arbetar ”längst ned” i hierarkin och utsätts för en mängd krav uppifrån. Gräsrotsbyråkratens utmaning ligger i att göra individuella tillämpningar utifrån generella regler och riktlinjer satta av organisationen (ibid.). Johansson (2007) menar att konflikten mellan organisationens krav och att ur ett mänskligt perspektiv vilja möta klienten är inbyggd i den professionellas roll som gräsrotsbyråkrat. Gräsrotsbyråkraten behöver göra en avvägning mellan personligt och byråkratiskt beteende och i vilken utsträckning den blir påverkad och låter sig påverkas (ibid.).

Lipsky (1980) menar att gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme är nödvändigt för att kunna utföra sitt arbete då arbete med människor kräver flexibilitet och individanpassning. För socialsekreteraren innebär det ett dilemma att å ena sidan möta en klient som människa till människa och å andra sidan ha ett begränsat handlingsutrymme utifrån organisationens ramar och sitt uppdrag som professionell (Lipsky, 1980). Flera olika aspekter kan påverka handlingsutrymmet och hur det utnyttjas, t.ex. socialarbetarens moraliska och normativa aspekter men även rutin, professionella tolkningar och traditioner, individuella faktorer hos socialarbetaren och brukaren, och interaktionen dem emellan (ibid.).

Johansson (2007) beskriver att gräsrotsbyråkratens arbete bland annat kan utmärkas av att gräsrotsbyråkraten gör individuella tillämpningar utifrån rådande regler och riktlinjer inom verksamheten. Det är med andra ord inte endast organisationens riktlinjer som styr hur handlingsutrymmet kan se ut för socialarbetaren utan även andra faktorer kan påverka så som professionella tolkningar, rutiner och individuella egenskaper hos den professionella (ibid.). Enligt Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) innebär handlingsutrymmet en möjlighet för den professionella att visa kompetensen och bedöma rimligheten av sina egna beslut. Det är

utifrån denna kompetens som den professionella skapar möjligheter att påverka det utrymme som finns utifrån organisationen. På detta sätt menar författarna att det inte enbart är organisationen som sätter ramarna utan även den professionella påverkar organisationen genom sina egna gränser. På detta vis skapas handlingsutrymmet i samspel mellan organisationen och den professionella. Lipsky (1980) menar att socialarbetaren har en viss frihet i sitt handlingsutrymme men även ett ansvar utifrån sitt uppdrag. Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) skriver att handlingsutrymmet skapar en möjlighet för socialarbetaren att själv utforma sitt arbete utifrån de givna ramarna. Socialsekreterare utnyttjar som tidigare nämnt sitt handlingsutrymme olika beroende på sina personliga erfarenheter, men Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) menar att traditioner inom organisationen gör att socialsekreterare inom samma organisation tenderar att utnyttja sitt handlingsutrymme relativt lika.

Lipsky (1980) beskriver hur gräsrotsbyråkrater sällan har tillräckliga medel att utföra sitt arbete utifrån hens idealistiska bild av hur arbetet bör genomföras. Gräsrotsbyråkraten har utifrån sitt handlingsutrymme uppgiften att knyta samman klientens behov med organisationens uppdrag på ett sätt som gör att båda parter uppfattar handlingen som korrekt och acceptabel (Lipsky, 1980). Handlingsutrymmet påverkas av vilka resurser som gräsrotsbyråkraten har till sitt förfogande (ibid.). Även Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) skriver att socialarbetare måste utgå från de resurser de har tillgång till, t.ex. tid, befogenheter och kunskap men även organisationens resurser, vilket i sin tur kan påverka socialarbetarens handlingsutrymme. Det är alltså en del ramar som den professionella måste utgå från men beroende på hur den professionella är som person utifrån tidigare erfarenheter och kunskap kan handlingsutrymmet utnyttjas på olika sätt (Svensson, Johnsson, Laanemets, 2008).

I analysen utgår jag från ovan redovisade teori om socialsekreterarens problematiska roll som gräsrotsbyråkrat. Med andra ord tolkas empirin utifrån socialsekreterarnas handlingsutrymme mellan lagar, föreskrifter och organisationens verksamhet och resurser och deras möjlighet att skapa förutsättningar för barns delaktighet och att inneha ett barnperspektiv i utredningsprocessen. Jag finner perspektivet intressant då socialsekreterare enligt Cecilia Grefves undersökning spenderar 2 % av sin tid på direkt kontakt med barn vilket väcker frågor om socialsekreterare finner det barns delaktighet som oviktig eller om det är organisationen som styr och skapar för litet handlingsutrymme.

Barnperspektivet

Halldén (2003) beskriver begreppet barnperspektiv som mångtydigt och föränderligt och att det inte finns någon enhetlig tydlighet kring begreppets konkreta innebörder i den sociala barnvården. Halldén (2003) menar att det måste göras en åtskiljning mellan begreppen barns perspektiv och barnperspektivet. Barns perspektiv innebär att barnen själva måste ges möjlighet att medverka för att få deras tankar, åsikter och erfarenheter (ibid.).

Barnperspektivet innebär att en vuxen innehar ett perspektiv om vad som är för barnets bästa (ibid.). Ett barnperspektiv grundar sig inte enbart på barnets egna perspektiv utan är en analys av de villkor barnet lever under (ibid.). Halldén (2003) skriver vidare att barnets perspektiv är nödvändigt för att kunna ha ett barnperspektiv då det består av den vuxnes tolkning av barnets perspektiv.

Bodil Rasmusson (2006) uppger i sin text att barn-, brukar-, och klientperspektiv är komplicerade begrepp i socialtjänstens arbete. Utvecklingen har gått från att barn endast varit föremål i insatser till att ses som kompetenta individer med rättigheter (ibid.). Rasmusson (2006) skriver att de definitioner som används för vuxna utifrån brukarperspektiv ofta inte är relevanta när det gäller barn och att Socialstyrelsen istället förespråkar användning av begreppet barnperspektiv. Med hänvisning till Socialstyrelsen (2004) beskriver Rasmusson det komplexa sociala arbetet med barn då socialarbetaren bland annat behöver ta hänsyn till barnets behov och intressen kontra föräldrarnas rätt samt normer, värderingar, etik och moral. Att utföra sitt arbete med barn i utsatta situationer utifrån ett barnperspektiv ställer stora krav på professionell kompetens (ibid.).

Socialstyrelsen (2004) framför att hur barn ser på sin delaktighet och hur socialsekreterare ser på barnens delaktighet troligtvis ofta skiljer sig åt. Att lyfta barnets egen bild av sin situation och, inhämta barnets önskemål och ta hänsyn till dessa är att införliva ett barnperspektiv (ibid.). Socialstyrelsen (2004) anger fler alternativ till hur man skapar ett barnperspektiv, så som att ta hänsyn till barns rättigheter, barnets vilja och barnets väl. 2015 förtydligar Socialstyrelsen barnperspektivet och framför att barnet ska tillåtas vara expert på sitt eget liv och att de vuxna måste utgå från tillgänglig kunskap och erfarenhet för att kunna bedöma vad som är för barnets bästa. Att inneha ett barnperspektiv ställer höga krav på att den professionella har ett medvetet kritiskt förhållningssätt utifrån vad som bedöms vara barnets bästa i relation till barnets egen syn och rättighet att vara en delaktig part (ibid.).

Socialstyrelsen (2015) presenterar olika sätt att göra barnet delaktigt, som att fokusera på det

specifika barnet och dess behov, att identifiera och analysera kring konsekvenser och att i dokumentation av bedömningar utifrån barnets bästa göra en tydlig koppling till de uppgifter som barnet själv har lämnat. Socialstyrelsen (2015) betonar att barnperspektivet ska genomsyra hela handläggningsprocessen.

Begreppen delaktighet och barnperspektiv är nära besläktade med varandra, det framgår tydligt att socialt barnvårdsarbete ska ha sin utgång i barnperspektivet. Tidigare forskning har visat att barnperspektivet ofta brister i socialtjänstens arbete. Genom att använda mig av detta perspektiv i analysen finns det möjlighet att undersöka om socialsekreterarna anser att barns delaktighet är nödvändigt för att arbeta utifrån ett barnperspektiv samt utforska om de lagstadgar och föreskrifter som finns upplevs skapa förutsättningar för socialsekreterare att arbeta utifrån ett barnperspektiv. I analysen diskuteras hur socialsekreterarna upplever sitt handlingsutrymme och barns delaktighet och om socialsekreterare finner det möjligt att utifrån rådande arbetssituation arbeta utifrån ett barnperspektiv.

Metod

Jag kommer i detta avsnitt presentera hur jag gått tillväga för att utföra den studie som ligger till grund för uppsatsen. Avsnittet inleds med en beskrivning av hur jag gått tillväga för att samla information om ämnet och går sedan vidare till mitt val av metod och vilka förtjänster och begränsningar jag finner med metoden. Sedan presenteras vilka etiska aspekter jag tagit hänsyn till under utförandet av studien. Slutligen ger jag en sammanfattning av hur jag gått tillväga för att genomföra studien utifrån vald metod.

För att få en grundläggande kunskap om vilka förutsättningar som finns gällande barns rättigheter och delaktighet har jag utgått från svensk lagstiftning, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd samt FNs barnkonvention. För att söka efter ytterligare relevant information till min uppsats har jag använt mig av olika digitala sökbaser så som Google Scholar samt universitetets databaser Lovisa och Lubsearch. I sökandet efter vetenskapliga artiklar och tidigare forskning har jag använt mig av SocINDEX, begreppen jag sökt på har varit: barnkonventionen, barnperspektiv, barns perspektiv, delaktighet, childrens participation, handlingsutrymme, discretion, barns rättigheter, barns bästa socialtjänst. Jag valde att söka både på svenska och engelska ord för att få fram svenska men även internationella resultat. Utöver de digitala sökbaserna har jag funnit värdefull information i en del litteratur som presenteras under litteraturlistan. Jag var från början intresserad av att utgå från teorin om

handlingsutrymme och blev tipsad av min handledare att använda mig av Johanssons översättning av Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater. Vidare har jag utifrån mina intervjuer funnit det intressant att analysera hur barnperspektivet påverkas utifrån barnens möjlighet till delaktighet och socialsekreterarnas handlingsutrymme.

Förförståelse

Jag arbetar själv med barnavårdsutredningar sedan fyra år tillbaka vilket gör att jag sedan tidigare har viss kunskap om hur lagkrav och handläggningen i barnavårdsutredningar ser ut samt vilka svårigheter som kan uppstå. Det var utifrån Cecilia Grefves undersökning (regeringskansliet 2016) som mitt intresse gällande barns delaktighet i förhållande till socialsekreterarnas handlingsutrymme uppstod och jag blev intresserad av hur andra gör för att få ihop den svåra ekvationen av tid, handlingsutrymme och möjlighet till barns delaktighet och ett barnperspektiv. Att ha en förförståelse för ett ämne kan i vissa fall göra det problematiskt att ta in ny kunskap utan att låta egna värderingar påverka studien (Bryman, 2011). Jag har genom att medvetet reflektera kring min egen roll och uppfattning kunnat minska risken för att mina egna erfarenheter ska påverka intervjuerna på ett styrande sätt, även om det är omöjligt att vara helt objektiv. Det kan även ha varit en fördel att jag kunnat använda min tidigare kunskap och erfarenheter för att ställa relevanta frågor och följdfrågor och därmed fördjupa resonemangen i studien.

Val av metod

Utifrån min ambition att socialsekreterarnas perspektiv ska komma fram i studien finner jag den kvalitativa forskningsmetoden som passande. Den kvalitativa metoden tillåter mig att lägga vikt vid hur socialsekreterarna tolkar och uppfattar sin verklighet, till skillnad mot den kvantitativa forskningsmetoden som grundar sig i insamling och analysering av data (Bryman 2011). Bryman (2011) beskriver att den kvalitativa metoden är passande då deltagarnas uppfattning ska komma fram och inte forskarens varför jag finner denna metod särskilt passande då jag är praktiskt verksam inom området.

När jag påbörjade min studie hade jag två teorier i åtanke men var öppen för att ändra dessa som en följd av insamlad data om det skulle vara behövligt, något som också tyder på att en kvalitativ metod var till fördel i detta fall (Bryman 2011). Vidare lägger det kvalitativa synsättet större vikt vid känslor, tankar och upplevelser snarare än data och fast konstaterade sakförhållanden (ibid.).

Till skillnad mot den kvantitativa metoden som ger mätbara resultat så som hur mycket, hur ofta och hur länge något förekommer, kan den kvalitativa metoden inte mäta data i samma bemärkning. Istället för att mäta data räcker det i den kvalitativa metoden att konstatera att något finns, hur det fungerar och i vilka situationer det förekommer (Ahrne & Svensson, 2011). I min undersökning vill jag undersöka tolkningar och personliga erfarenheter, inte mätbara data, och finner därför den kvalitativa metoden vara bäst passande.

Semistrukturerade intervjuer

Ahrne & Svensson (2011) uppger att intervjuer antagligen är den vanligaste forskningsmetoden idag både bland studenter och bland de forskare som arbetar inom en kvalitativ inriktning. Intervjuer är ett sätt att samla kunskaper om sociala förhållanden, men även om enskilda människors känslor och upplevelser (ibid.). En fördel med att göra kvalitativa intervjuer är att man kan anpassa frågorna och den ordning man ställer dem i efter situationen på ett helt annat sätt än om man är bunden vid ett helt standardiserat frågeformulär, vilket gör att man kan få mer djupgående svar och utveckla nya tankar och frågor under intervjun (Ahrne & Svensson, 2011). I min studie har jag använt mig av intervjuer för att samla in empirin. Jag har via brev kontaktat socialsekreterare som jag inte känner sedan tidigare och frågat om de kan tänka sig ställa upp på intervju utifrån min studie.

May (2001) uppger fyra olika sorters intervjuer som mycket väl kan blandas med varandra. May (2001) skiljer mellan *strukturerade intervjuer*, *ostrukturerade intervjuer*, *fokuserade intervjuer* och *gruppintervjuer*. Strukturerade intervjuer bygger på ett frågeformulär som utgör instrument för datainsamling (ibid.). På grund av att jag ville komma åt socialsekreterarnas egna erfarenheter och tankar så passade denna intervjuform inte min undersökning. Fokuserade intervjuer utgår från en vald referensram vilken jag skulle kunna använt mig av i uppsatsen. Anledningen till att jag inte valde att utgå från denna intervjuform är eftersom jag från början inte var helt säker på vilka teorier jag skulle använda mig av och med anledning av att det fanns en intervjuform som jag ansåg passa syftet bättre, nämligen semistrukturerade intervjuer som är en mellanform av den strukturerade och den fokuserade intervjun. Semistrukturerade intervjuer tillåter utföraren att ha specificerade frågor men lämnar ändå utrymme för intervjupersonen, i mitt fall socialsekreteraren, att fördjupa sina svar (May, 2001). Gruppintervjuer hade kunnat vara intressanta men detta valde jag bort på grund av att respondenterna skulle få välja plats och tid för intervjun för att minska risken för bortfall.

Metodens förtjänster och begränsningar

Bryman (2011) menar att kvalitativa resultat ofta grundas i forskarens personliga uppfattningar om vad som är viktigt och betydelsefullt. Detta kan resultera i att undersökningen i för stor utsträckning påverkas av utföraren utifrån vad denna anser som betydelsefullt i det material som tagits fram. För min studie innebär detta att samma undersökning troligtvis inte skulle ge samma resultat om den utfördes av någon annan då jag dels i mina intervjuer anpassat frågorna utifrån vad jag funnit intressant men även utifrån vad jag valt att använda av empirin. Bryman (2011) menar att det riktas vidare kritik mot den kvalitativa metoden i form av att den ofta är ostrukturerad och därmed svår att replikera. Resultaten från min undersökning går därför inte att generalisera utan gäller i den specifika kontext de är hämtade i. Begränsningarna blir, till följd av mitt val av metod, att det är svårt att replikera undersökningen och få liknande resultat. Risken med att utföra intervjuer är också att jag inte vet om respondenternas utsagor speglar den verkliga praktiken då jag inte kan kontrollera detta på något sätt.

Genom att använda mig av den kvalitativa forskningsmetoden och semistrukturerad intervju har jag kunnat nå socialsekreterarnas erfarenheter, känslor och tankar, och lämnat plats för socialsekreterarna att vara delaktiga i hur intervjun utformades och vad de upplevde som relevant. Samtliga respondenter har tillfrågats om de är villiga att delta och informerats om att intervjuerna kommer spelas in. Respondenterna fick välja var vi skulle träffas och vilken tid.

Urval

Jag har valt att intervjua fem socialsekreterare från olika kommuner som alla arbetar med barnavårdsutredningar. Jag har använt mig av vad Bryman benämner som ett *målinriktat urval* (2011) då jag valt en grupp informanter som har relevant kunskap utifrån min forskningsfråga. Jag har valt socialsekreterare från olika kommuner för att få fram olika erfarenheter av deras upplevda handlingsutrymme och barns delaktighet under utredningsprocessen, för att få en generell bild av socialsekreterares situation som inte kommer ur enbart en plats. Som barn definierar jag alla under 18 år. Jag ville inte avgränsa till en mer specifik ålder då jag ville ha möjligheten att undersöka om socialsekreterarna anser att delaktigheten kan yttra sig annorlunda beroende på barnets ålder. Eftersom jag utgår från socialsekreterarnas perspektiv så väljer bort brukarens, dvs barnens, syn på området, även om detta vore ytterst intressant att ta del av.

Bryman (2011) uppger så som Ahrne & Svensson (2011) tid och pengar som relevanta faktorer att fundera kring vid en undersökning. En avgränsning jag behövt göra är att rikta mig till verksamheter som varit geografiskt möjliga för mig att nå under den begränsade tid jag haft på mig för min uppsats. Det blev därmed ett bekvämlighetsurval då jag fokuserat på verksamheter som finns i Skåne och de socialsekreterare som haft tid och varit intresserade av att ta emot en student och vara delaktiga i en studie. Jag behövde även ta hänsyn till den ekonomiska aspekten då jag inte haft möjlighet att spendera någon mängd pengar på studien. Vidare har jag valt att inte göra något urval beroende på kön, ålder eller liknande utan enbart att respondenterna ska vara socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar. Enligt Bryman (2011) bör ett bra introduktionsbrev skickas ut till respondenterna för att skapa goda förutsättningar. Detta försökte jag uppnå genom att tidigt skicka ut brev med information om mig och den studie jag planerade att utföra till respondenterna.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Bryman (2011) diskuterar relevansen för dessa begrepp vid kvalitativ forskning och menar att man antingen kan använda andra begrepp som inte är så förknippade med kvantitativ forskning, eller använda samma begrepp även i kvalitativ forskning. Inom den kvantitativa traditionen handlar validitet om att mäta det man avser att mäta och om resultaten är ”sanna” (ibid.). Eftersom jag i min kvalitativa undersökning inte är intresserad av mätning så blir frågan om validitet inte relevant på samma sätt ur den aspekten. Inom den kvalitativa undersökningen beskriver Bryman (2011) Guba & Lincolns två grundläggande kriterier för validitet; tillförlitlighet och äkthet. Validiteten kan handla om att vara öppen och ”genomskinlig” under forskningsprocessen (ibid.). Det är sedan upp till läsaren att avgöra om undersökningen framstår som trovärdig eller ej. Genom att beskriva utförandet av min studie, referera till litteratur och källor samt bifoga min intervjuguide, försöker jag skapa en god validitet.

Reliabilitet innebär inom kvantitativ forskning att resultatet ska kunna reproduceras av andra som följer samma procedur (Bryman, 2011). Enligt Ahrne & Svensson (2011) är just den bristande generaliserbarheten ofta nämnt som den största kritiken mot kvalitativ forskning. Reliabiliteten är oftast aktuell vid en kvantitativ undersökning då man konstaterar mätbara data och om något är stabilt eller ej, i en kvalitativ studie kan reliabiliteten istället handla om hur noggrant forskaren har spelat in en intervju eller antecknat viktiga delar (ibid.). Att spela in och koda en intervju är därmed ett sätt att öka reliabiliteten, vilket är metoder som jag

använt mig av. Man kan även höja reliabiliteten genom att vara medveten och vaksam mot sina egna åsikter och värderingar och göra sig så neutral som möjligt, eller vara öppen med att man väljer part (ibid.). Jag har utifrån detta valt intervjupersoner som jag inte känner sedan tidigare och medvetet försökt ha en objektiv ställning så långt som möjligt.

Bryman (2011) framhåller att forskarens egna värderingar speglar resultatet av forskningen. Värderingar speglar forskarens personliga åsikter eller känslor och man bör därför vara medveten om dessa när man forskar (ibid.). Att vara helt medveten om sina värderingar och ha dessa under kontroll är inte möjligt, men genom att vara medveten och försöka uppmärksamma dessa istället för att släta över och dölja dem så kan man på ett relativt objektivt sätt forska (ibid.). I studien har min ambition varit att lägga mina egna åsikter åt sidan och fokusera på informanternas erfarenheter och tankar i så stor utsträckning som möjligt. Mina egna erfarenheter och tankar kan dock varit en tillgång i analysen och vid val av teorier. Jag är medveten om att även informanterna har en ”färgad” syn på barns delaktighet och sitt eget handlingsutrymme utifrån normer, tolkningar och påverkan av den verksamhet de är verksamma i.

Etik

Relationen mellan människor innebär bland annat att etiska frågor kan komma att aktualiseras och behöva hanteras (Ahrne & Svensson, 2011). I min studie har jag följt de fyra grundläggande etiska aspekterna som Bryman (2011) uppger, som överensstämmer med de fyra huvudkraven det etiska rådet har konstaterat ska gälla för forskning. Jag gjorde tidigt en planering för hur jag skulle hantera materialet, samt reflekterade över hur respondenterna skulle behandlas och vilken information de behövde få både innan, under och efter intervjuerna. Det första huvudkravet från etiska rådet är *informationskravet* som innebär att utföraren måste informera de som deltar i undersökningen om dess syfte. Socialsekreterarna har fått skriftlig information om studiens syfte och sedan även muntlig information om vad som händer med den ljudinspelning som skulle ske under intervjun och hur uppgifterna skulle användas i uppsatsen. Det andra kravet från etiska rådet är *Samtyckeskravet* som jag tagit hänsyn till på det sätt att valet att delta i min undersökning varit frivilligt och deltagarna när som helst kunnat avbryta sitt deltagande. Det tredje huvudkravet, *konfidentialitetskravet*, har jag uppfyllt genom att förvara det material jag samlat in på en lösenordsskyddad dator och telefon. Ingen obehörig har haft tillträde till dessa och socialsekreterarnas identitet har därmed skyddats. Respondenterna och kommunerna de arbetar inom har avidentifierats. Samtliga

socialsekreterare som blivit intervjuade har blivit erbjudna möjligheten att ta del av studien när den är godkänd och klar. Respondenterna var medvetna om att uppsatsen kommer examineras, opponeras på och laddas upp på en offentlig webbplats. Efter att insamlade uppgifter använts i min uppsats har materialet tagits bort för att inte kunna användas i något annat syfte, vilket uppfyller det fjärde huvudkravet från etiska rådet, *nyttjandekravet* (ibid.).

Även om jag tycker det vore ytterst intressant att ta del av barnens perspektiv utifrån deras uppfattning om delaktighet i utredningsprocessen, så finner jag det inte etiskt riktigt att involvera barn i studien. Dels är det en överhängande risk att barnen skulle känna sig tvungna att prata med mig och därmed lämna ut personliga uppgifter som de inte är bekväma med samt så har jag inte möjlighet att efteråt hantera eventuella situationer som kan uppstå med barnet.

Tillvägagångssätt

Jag blev inspirerad att skriva om detta ämne utifrån Cecilia Grefves undersökning om hur mycket tid socialsekreterare spenderar i direkt kontakt med barn samt utifrån mitt intresse av hur socialsekreterare arbetar med barnen i verksamheterna. Jag finner den dubbla roll som socialsekreterarna har intressant då de styrs av övergripande lagar och regler samt organisationens förutsättningar men samtidigt utifrån klientens behov, och däri har ett visst handlingsutrymme. Jag ville ta reda på hur socialsekreterarna utifrån givet handlingsutrymme tolkar barns delaktighet då detta är eftersträvansvärt i socialt arbete och undersöka om de anser det möjligt att skapa förutsättningar för barns delaktighet och därmed ett barnperspektiv. Jag hade en del förkunskap kring ämnet men valde att börja med att läsa in mig på tidigare forskning inom området barns delaktighet. Utifrån etiska överväganden var det, som tidigare nämnt, givet att barn inte skulle delta i min studie. Utifrån detta blev jag intresserad av hur socialsekreterarna tokar barns delaktighet och efter diskussion med min handledare bestämde jag mig för teorin om handlingsutrymme samt barnperspektivet. Därefter gjorde jag klart studiens syfte och frågeställningar och läste in mig på teori och begrepp. Jag färdigställde delen om tidigare forskning och studier för att kunna utgå från dessa och fokusera vidare på min egen studie. När grunden till studien var klar utformade jag en intervjuguide utifrån syftet och frågeställningarna. Jag skickade tidigt ut informationsbrev till de respondenter som skulle delta i studien. Därefter hade jag intervjuerna och spelade in dessa med mobiltelefon. Efter varje intervju transkriberade och kodade jag materialet. Transkriberingen gjordes samma dag som intervjun för att jag ville ha intervjun färsk i

minnet. Kodningen av intervjuerna gjordes i olika färger utifrån teorin om handlingsutrymme samt barnperspektivet och intressanta uttalanden markerades i texten för att sedan användas i analysdelen. Jag har valt att integrera empiri och analys för att få ett flyt i texten och blanda reflektioner med citat från respondenterna. Jag utgick från det material jag fått fram i mina intervjuer och tolkade detta utifrån handlingsutrymme och barnperspektivet. Efter att analysdelen var klar valde jag att skriva den avslutande diskussionen och abstract.

Analys

I detta avsnitt presenteras och analyseras empirin jag fått fram i intervjuerna, med hjälp av Johanssons teori om gräsrotsbyråkrati, med fokus på socialsekreterarnas handlingsutrymme och barnperspektivet. Analysen har delats upp i rubriker utifrån teman som framkommit när jag kodat intervjuerna. Temana är:

- Perspektiv på barns delaktighet
- Upplevelser av barns delaktighet
- Avgörande faktorer
- Ramstyrt arbete med bristande resurser
- Hierarkin och frustrationen

Till en början presenteras respondenterna kort och sedan beskrivs empiri och analys under respektive tema.

Presentation av respondenterna

I studien har fem stycken avidentifierade socialsekreterare blivit intervjuade. Samtliga respondenter är verksamma i olika kommuner i Skåne och arbetar med barnavårdsutredningar enligt BBIC. Samtliga respondenter är utbildade socionomer, nedan presenteras hur länge respondenterna arbetat med barnavårdsutredningar:

Respondent A : 1,5 år

Respondent B : 2 år

Respondent C : 3 år

Respondent D : 3 år

Respondent E : 4 år

Perspektiv på barns delaktighet

Samtliga intervjuade socialsekreterare uppger att det är viktigt för dem att det finns möjlighet för barnet att vara delaktigt i utredningsprocessen. På frågan vad barns delaktighet innebär för socialsekreterarna lämnas olika svar. Några anser att barns delaktighet innebär att barnet får

information och får lov att säga vad hen tycker och tänker. En socialsekreterare tolkar barns delaktighet som:

A: ”Att vara medveten om vad som händer och vad som rör en. Det är viktigt att barn är delaktiga, det är de som är huvudpersonen i utredningen, det vore konstigt om de inte fick möjlighet att säga vad de tycker och tänker om situationen, men det beror också på deras ålder”.

medan en annan socialsekreterare specificerar barns delaktighet till:

B: ”Delaktighet för mig är att man ska få lov att säga vad man tycker och tänker och att man ska ha möjlighet att påverka hur det blir för en själv.. att man har information nog för att veta vad man ska säga kring vad man tycker och tänker, att man ska komma till tals och bli lyssnad till. Delaktighet innebär en reell möjlighet att påverka”.

Flera av socialsekreterarna betonade att delaktigheten ska utformas utifrån barnets önskemål och att de har en möjlighet att vara delaktiga, men det krävs inte av dem. Socialsekreterarna svarade enhetligt gällande om kommunen de är verksamma i har definierat vad barns delaktighet innebär. Samtliga socialsekreterare uppgav att kommunen de arbetar i på något sätt har preciserat i sina verksamhetsmål att man strävar efter barns delaktighet. Däremot är det ingen av socialsekreterarna som vet hur ledningen definierar barns delaktighet:

A: ”Nej, det är inte konkret”.

C: ”Nej, jag vet bara att vi ska ha minst ett barnsamtal och göra minst ett hembesök”.

Precis som tidigare forskning visat (Sinclair 1998, Sinclair 2004 & Van Bijleved, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen, 2015) så har socialsekreterarna inget enhetligt begrepp om vad barns delaktighet innebär. Även om det inte finns en enhetlig definition så var det för varje enskild socialsekreterare viktigt med barns delaktighet, utifrån barnets egen vilja. På frågan om socialsekreteraren brukar fråga barnet hur det vill vara delaktigt i utredningen uppgav flera av dem att de frågat barnet om det kan tänka sig enskilt samtal, frågat var samtalet ska hållas och när. Ingen av socialsekreterarna har frågat barnet vad delaktighet innebär för just hen. Detta visar att trots viljan att skapa möjligheter för barns delaktighet så blir delaktigheten ur socialsekreterarnas eller organisationens definition, vilket för barnen kan

innebära en reell skillnad beroende på vilken socialsekreterare det får träffa och vilken kommun man vänder sig till. Rasmusson (2006) beskriver barnperspektivet som en sammanvägning av yttre och inre förutsättningar så som erfarenhet och kunskap. Socialsekreterarna beskriver här att de har generaliserat delaktighet utifrån deras allmänna uppfattning av hur de tror att barn vill vara delaktiga. Socialsekreterarna berättar att det finns vissa rutiner kring att göra barn delaktiga. I flera av kommunerna är det rutin att alltid erbjuda barnsamtal och göra hembesök. Tre av socialsekreterarna efterfrågar tydligare rutiner kring hur de ska utföra arbetet praktiskt för att nå delaktighet hos barnen. Två av socialsekreterarna efterfrågar istället hur de ska göra i praktiken för att bedöma om det är lämpligt att barnet är delaktigt. Detta visar på att socialsekreterarnas barnperspektiv och barnens möjlighet till delaktighet varierar, då det för vissa anses självklart att göra en bedömning utifrån organisationens krav och för vissa utifrån barnet. Van Bijleved, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver att det är problematiskt hur barn ska involveras i praktiken då det fattas en gemensam förståelse för vad begreppet deltagande innebär. Enligt Lipsky (1980) och Johansson (2007) är en av gräsrotsbyråkratens svårigheter att eftersträva att klienten, i detta fallet barnet, blir nöjd utifrån gräsrotsbyråkratens, i detta fallet socialsekreterarens, möjligheter. Samtliga socialsekreterare strävar efter att tillvarata barnets rättigheter men fokuserar på olika saker.

Lipsky (1980) och Johansson (2007) beskriver socialarbetarens position, som gräsrotsbyråkrat, som klämd mellan styrningen av lagar och organisationen och klientens behov. De beskriver vidare att det är däremellan socialarbetarnas handlingsutrymme finns då de har viss frihet i hur det praktiska arbetet utförs (ibid.). Socialsekreterarna beskriver en bristande tydlighet från ledningen gällande hur man ska göra barn delaktiga. Den största delen riktlinjer de fått är övergripande och inte alls detaljstyrda vilket skapar utrymme för individuella bedömningar. Detta skapar ett visst handlingsutrymme för den professionelle men gör också delaktigheten godtycklig utifrån en personlig bedömning. Som Lipsky (1980) & Johansson (2007) skriver innebär handlingsutrymmet möjlighet för individuella bedömningar för varje professionell. Min tolkning av socialsekreterarnas uttalanden är att de har ett relativt stort handlingsutrymme gällande att göra barnen delaktiga.

En socialsekreterare betonar att rutiner och föreskrifter ibland ställer till det då de kan gå emot varandra. Som exempel lämnas att barns delaktighet och rätt att yttra sig inte alltid är för barnets bästa. Det bedöms alltså inte alltid vara gynnande för barnet att ha barnsamtal och

delta vid hembesök, vilket ingår i rutinerna. Socialsekreteraren uppger sig ändå följa de lokala riktlinjerna och rutinerna:

A: ” Delaktighet kan inte vara detsamma för alla, vilket innebär att lagstiftning och rutiner inte omedelbart gör barnet delaktigt, men jag är bara en tjänsteman som följer de direktiv jag får.”

Socialsekreterare A visar en stor lojalitet mot organisationen där barnens rätt att välja att inte vara delaktigt undermineras organisationens rutiner. Socialsekreterare A visar även på svårigheten att välja vilken rättighet som går före den andra för barnet, och väljer istället att ”skylla på” organisationen. Johansson (2007) beskriver att detta kan förekomma när gräsrotsbyråkraten vill undvika moraliska ställningstaganden och istället tar skydd bakom regelverk. Detta innebär att socialsekreteraren ger sig själv begränsat handlingsutrymme och väljer självmant bort att få handla fritt (ibid.).

En annan socialsekreterare (E) som arbetat längre, säger i motsats till A, att det alltid är det som bedöms vara barnets bästa som går först i arbetet. Enligt Svensson, Johnsson, Laanemets (2008) består handlingsutrymmet inte bara av möjligheter att välja utan är även där det finns möjlighet att visa sin kompetens. Även om handlingsutrymmet är lika stort för den med mindre som med mer erfarenhet, så tycks det inte utnyttjas på samma sätt. Socialsekreteraren med mer erfarenhet låter sig inte på samma sätt begränsas av organisationen som den med mindre erfarenhet. Socialsekreterare E låter sin kunskap avgöra om barnet ska göras delaktigt och överlåter det inte på organisationen att avgöra. Arbetsättet som beskrivs av den socialsekreteraren med mindre erfarenhet skulle även kunna förstås ur den begreppsförvirring som finns kring barns delaktighet då det inte finns någon tydlighet eller förklaring på hur det ska utföras i praktiken. Socialsekreterarens avsaknad av erfarenhet och kunskap är därmed en bidragande faktor till att hen inte utnyttjar sitt handlingsutrymme i samma utsträckning som de med längre erfarenhet (Lipsky 1980, Johansson 2007). Vidare blir rutiner och riktlinjer i form av barnsamtal och hembesök ett inskränkande av handlingsutrymmet och minskad möjlighet för den professionella att fatta beslut utifrån sin kunskap och bedömning av barnets bästa. Det gör det även svårare för socialsekreteraren att göra bedömningen att barnet eventuellt inte ska vara delaktigt. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att en svag kunskapsbas kan vara anledningen till att socialarbetaren arbetar strikt utifrån rutiner

utan att ifrågasätta arbetet, vilket kan också kan förklara varför den mindre erfarna socialsekreteraren väljer att inte utnyttja sitt fulla handlingsutrymme.

Upplevelser av barns delaktighet

I intervjuerna framkom att det inte enbart är socialsekreteraren och barnet som är avgörande i frågan om barns delaktighet. Socialsekreterarna lyfte vid flera tillfällen att barnets föräldrar på många sätt påverkar och antingen främjar eller hindrar barns delaktighet. Några exempel på detta visas i citaten nedan:

C: ”Ibland kan barn också känna sig tvingade för föräldrarna propsar på. Det är ju inte delaktighet att bara sitta med mig i ett rum.”

A: ”Föräldrarna har det slutgiltiga ordet vilket inte alltid är samma bild som vår av barnets bästa, och föräldrarnas röst väger tyngst om det inte föreligger tvång.”

Med dessa citat framgår det även att ett möte med ett barn inte behöver betyda att socialsekreterarna upplever barnet som delaktigt, t.ex. om barnet är på mötet mot sin vilja eller om föräldrarna och barnet inte är överens om något, då det blir föräldrarnas vilja som premieras. Detta stämmer inte mot det som Lipsky (1980) och Johansson (2007) skriver om att socialarbetaren alltid arbetar med klienten i fokus. Klienten bör vara barnet för socialsekreteraren, men föräldrarnas rätt verkar väga tyngre. En förklaring till detta kan vara att vuxna har lättare att driva sina rättigheter än vad barnen har. Flera av socialsekreterarna nämner också föräldrarna som en ingång till att skapa delaktighet för barnen. Även relationen till barnet beskrivs av flera socialsekreterare som avgörande för barnets delaktighet, vilket även Van Bijleved, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver är en av de viktigaste faktorer för att barn ska kunna delta i beslut som rör deras eget liv. Socialsekreterarna betonade att det är svårt att på den korta tiden en utredning pågår hinna skapa en tillräckligt bra relation till barnet för att ett förtroende ska uppstå. Behovet av en relation till barnet kan därmed ses som ett hinder i möjligheten att skapa delaktighet för barnet.

Socialsekreterarna beskrev många fördelar med om barnen är delaktiga i utredningsprocessen. Bland annat anges att många barn är rädda för socialtjänsten och att den allmänna bilden är att

socialtjänsten ”tar barn” vilket skapar rädsla. Det var flera socialsekreterares uppfattning att genom att göra barnet delaktigt så kan man ta bort mycket av den där rädslan. Vidare positiva effekter av barns delaktighet anges vara att besluten blir bättre och fattade utifrån ett barnperspektiv, och att föräldrarna ibland inte vet vad deras barn tycker och tänker, vilket gör det viktigt att lämna barnets bild och perspektiv även till föräldrarna. Socialsekreterarna ger exempel på positiva effekter som påverkar både arbetet med utredningen och barnet självt. En socialsekreterare lyfter ett exempel:

B: ”Jag tror på den handlingskraftiga individen. Delaktighet kan ge hopp om att kunna förändra sin situation. Ett erkännande, att bli sedd, hörd och bemött i sin situation. Ett barnsamtal behöver inte vara avgörande för utredningen men det kan vara avgörande för barnet.”

Ovanstående uttalande visar att socialsekreterarna ibland är beredda att göra saker som inte krävs i arbetet för att gynna barnet, trots att det inte gynnar utredningen. Även om socialsekreterarna kunde se många positiva effekter av barns delaktighet så lyfte många även fram en del negativa effekter som kan uppstå. Som exempel på detta nämnde socialsekreterarna att barnen kan hamna i en lojalitetskonflikt mot föräldrarna och att det kan vara stigmatiserande för barnet att besöka socialtjänsten. Flera tog även upp att det kan upplevas som ett svek för barnet om det bjuds in att vara delaktigt men det sedan kanske inte blir så som barnet önskar eller att man kan göra något åt det som barnet berättar. Två socialsekreterare problematiserade hur lagar och organisationens krav inte alltid går ihop med barnperspektivet:

B: ”Ofta är vi så inriktade på vad vi behöver fråga för att stå med ryggen fri att vi inte ser vad det gör med barnet eller en familj. När vi ber ett barn berätta om personliga saker så lämnar vi barnet i någonting som vi inte tänker på... kan vara ett otroligt svek mot familjen.”

E: ”Vad försätter man barnet i för situation, vem gynnar det? Det ska inte bara vara en bock i våra papper. Jag tycker vi har ett jätteansvar att ta tillvara på det de säger.”

Jag kunde även se att socialsekreterarna beskrev barnen utifrån vad Rasmusson (2006) kallar för aktörsperspektiv och objektsperspektiv. Det framkom olika åsikter från socialsekreterarna gällande om det finns tillfällen då barn inte bör göras delaktiga. Tre av fem socialsekreterare

ansåg att det inte finns några tillfällen som barnet inte ska få möjlighet att göras delaktigt och resonerade bl.a. enligt citatet nedan:

D: ”Barnen förstår ändå vad som händer, tanken att skydda dem genom att inte berätta... tror inte alltid man skyddar dem för de är centrum av detta ändå.”

Dessa tre socialsekreterarna (C, D, E) med längst arbetserfarenhet (inom yrket) såg barnen som aktiva aktörer som är med och formar sin livssituation (Rasmusson, 2006). De andra två socialsekreterarna (A, B) ansåg att det fanns tillfällen då barnen behöver skyddas, t.ex. när problematiken gäller föräldrarna och man inte vill riskera att lägga något ansvar på barnen. De visade mer på ett objektperspektiv där barnen inte blir aktiva aktörer i sin egen situation (ibid.). Johansson (2007) samt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver att socialarbetare utvecklar sitt arbetssätt utifrån tidigare kunskaper och erfarenheter. Man skulle kunna förstå att de socialsekreterare med längre erfarenhet väljer att göra barnen mer delaktiga utifrån sina tidigare kunskaper om hur barn ofta hanterar liknande situationer. Alla socialsekreterarna höll inte med om att det alltid är lämpligt för barnen att vara delaktiga. En socialsekreterare menade att barns delaktighet ofta inte utformas utifrån barnet utan utifrån lagen och att det då kan vara skadligt för barnet:

A: ”Det är inte alltid barnets val utan lagens val. Det som lagen ringat in som delaktighet. Tycker det borde göras fler bedömningar att inte träffa barnet.”

Socialsekreterarnas svar visar på hur ett begränsat handlingsutrymme vore en fara för den individuella bedömningen och antyder att redan befintliga ramar kan försvåra att inneha ett barnperspektiv för varje enskilt barn. Vidare framkom det att socialsekreterarnas mål är att ha ett barnperspektiv genom hela utredningsprocessen. Det framkom dock vissa skillnader gällande möjligheten för barns delaktighet utifrån vissa förutsättningar hos barnet. Samtliga socialsekreterare uppgav att det saknas kompetens och redskap för att prata med barn med särskilda behov vilket gör att deras delaktighet brister. Någon tog även upp att det fattas kompetens om samspel och spädbarn från socionomutbildningen vilket gör att spädbarn inte görs delaktiga till lika stor del som äldre barn. Alla socialsekreterarna resonerade kring att barnets ålder är en avgörande faktor för delaktighet där de äldre barnen har större möjlighet att vara aktiva och delaktiga i utredningsprocessen än de yngre barnen där det mest fokuseras på föräldrarna och deras förmåga.

Avgörande faktorer

Alla fem socialsekreterarna framförde att deras arbetssituation är pressad och att tiden är en påverkande faktor för barns delaktighet. Andra faktorer som påverkar möjligheten att arbeta med barns delaktighet var bland annat stress och nyexaminerade kollegor. Socialsekreterarna uttryckte att barnen egentligen inte ska behöva bli drabbade, men menar de blir det idag:

A: ”Tiden är avgörande. Barnen bör aldrig bortprioriteras men det är lätt att det blir så när man är överbelastad.”

C: ”En förutsättning är att det finns tidsutrymme, annars gör man det absolut mest nödvändigaste och då vänder man sig till föräldrarna och vad de behöver.”

D ”Vi har alltid en pressad arbetssituation och ligger alltid på en maxgräns. Man behöver korta ned det mesta.”

E: ”Barnen kan vara jätteutsatta utifrån att vi inte alltid kan ha ett barnperspektiv. Största risken just nu är att chefen inte är tillgänglig och att många kollegor är nyexaminerade. Det är stor risk att de som är erfarna inte orkar eller inte hinner för man har för mycket. Man ges inte möjlighet att skapa delaktighet utifrån de förutsättningar som finns, man tvingas prioritera och välja och ja... stressen gör ju sitt också.”

Att barnen väljs bort och föräldrarnas får representera barnet bekräftar att det fortfarande finns ett bristande barnperspektiv, som tidigare forskning också visat (Leviner 2011, Singer 2012). Lipsky (1980) och Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver att gräsrotsbyråkrater behöver förhålla sig till olika resurser givna i den organisation de verkar. Utifrån teorin om handlingsutrymme kan socialsekreterarnas uttalanden förklaras genom att socialsekreterarna saknar resurser i form av tid och utför arbetet utifrån minsta möjliga krav från organisationen, lagar och regler. Socialsekreterarna uttrycker att de har för lite resurser för att utföra det arbete de skulle önska. En socialsekreterare ansåg att hen inte har de förutsättningarna som krävs och utvecklar enligt nedan:

B: ”Har givetvis inte de förutsättningar som krävs. Det brister både i tid, resurser och utrymme, och motivation. Jag vill göra så litet ingrepp som möjligt på barnet i fråga. Vet att det inte är det som avgör beslutet, därför känns det lite omotiverat.”

En av socialsekreterarna ansåg alltså att motivationen kring att göra barnet delaktigt brister då det sällan är barnets röst som blir hörd i slutändan, när det fattas beslut. Vidare angav socialsekreterarna att det saknas barnanpassade rum och redskap att använda i samtalen, vilket också hämmar barnens delaktighet. Samtliga av dessa bristande resurser påverkar socialsekreterarnas handlingsutrymme som trots en vilja att göra barnen delaktiga, stöter på vissa svårigheter kring det. Socialsekreterarna anser att BBIC, dokumentationssystemet, kan skapa förutsättningar för att barns delaktighet ska synas och ta plats i utredningarna, men de var tydliga med att BBIC inte skapar någon tydlighet för barnet eller familjen i själva utredningsdokumentet. Flera tog upp att BBIC-utredningar inte är barnvänliga att läsa och några socialsekreterare ansåg inte att det var klientvänligt alls.

A: ”BBIC tillåter barn att vara delaktiga och det framgår, men det är ibland svårt att förhålla sig till alla områden och samtidigt utgå från barnet. Materialet är inte barnvänligt, för mycket text som delas upp på olika ställen. Är ”banne mig” inte så föräldravänligt heller.

D: ”BBIC är inte särskilt barnvänligt med alla rubriker. Tycker själv det är knepigt att läsa en utredning ibland, och jag har jobbat med detta i tre år.. Det är för familjen vi skriver. Det säger lite att man inte ens själv kan hålla reda på var saker ska stå.”

B: ”Det blir mer fokus på om man pratat än vad man pratat om. Blir en fråga om lagkrav men inte om *hur* man gjort det. BBIC är inte ett system för den enskilde utan den professionella, svåra rubriker som knappt professionella kan tolka. Tycker inte BBIC är klientvänligt alls.

Vidare framkom det att barnperspektivet inte alltid är synligt i dokumentationen men också att det inte påverkar barnets delaktighet i verkligheten.

Ramstyrt arbete med bristande resurser

Socialsekreterarna har sammanfattningsvis uttryckt att det finns en del övergripande bestämmelser kring att barn ska vara delaktiga, men att det är svårt att få till i praktiken då det fattas beskrivningar om hur det ska utföras praktiskt samt saknas resurser i form av tid, rum och redskap i samtalen. Socialsekreterarna uppgav förslag på vad som behöver förändras för att öka möjligheten till barns delaktighet:

B: ”Jag tror att alla behöver mer tid, socialsekreterarna. Vi når inte enda vägen. Vi behöver utarbeta bättre rutiner som utgår från barnets bästa och barnperspektivet.”

A: ”Vissa ärenden blir mer drabbade när man inte har tid. Kanske man skulle lägga mer krut på barnen och mindre krut på föräldrarna. Man behöver ta fram mer rutiner på hur vi jobbar, det ska inte skilja sig från socialsekreterare till socialsekreterare.”

C: ”Fler anställda krävs, hur många ärenden ska man egentligen ha för att kunna göra ett bra jobb? Inte direkt ultimatum för barns delaktighet. En del är att vi ska dokumentera mer... lägg hellre tiden på att göra barnen delaktiga istället för att skriva om det, man lägger alltid fel fokus, på kontroll och att skriva ned det i stället för att inse att socialtjänsten är pressad och då hjälper inte mer dokumentationskrav. Tydliga direktiv uppifrån om vad man har för tankar om hur barn ska vara delaktiga så att det prioriteras.”

E: ”I vissa perioder har arbetsmängden varit jättestor, men tror det är hur man prioriterar och lägger upp sitt arbete också. Det beror på erfarenhet, hur man lägger upp arbetet och vad man gör för prioriteringar i utredningsprocessen. Det hänger även ihop med hur många ärenden man har och hur mycket tid man har.”

Det angavs både möjligheter som ligger inom socialsekreterarnas handlingsutrymme och saker som ligger utanför deras makt. Antalet ärenden bestäms av enhetschef alternativt gruppleddare vilket man endast anser sig kunna påverka i liten grad. Däremot anser sig socialsekreterarna kunna prioritera annorlunda i sitt arbete vilket rutiner och riktlinjer hade hjälpt dem att göra. För att stärka barns rättssäkerhet gjorde Socialstyrelsen nya föreskrifter om dokumentationen (Socialstyrelsen, 2014a). Socialsekreterarna uppgav att dokumentationskraven kan vara ett hinder för barnets delaktighet då det tar mycket tid av en redan belastad arbetssituation vilket skapar mindre utrymme för möten med barnet. På frågan hur nya de nya föreskrifterna påverkat socialsekreterarnas arbete gavs bland annat nedanstående till svar:

B: ”Idag tar det endast tid för oss. Alla omstruktureringar gör att vi lägger mer tid på rutiner, organisation och arbetsgång vilket gör att vi har mindre utrymme att få familjen att känna sig delaktig. Vi löser inte problemen på vår kammare.”

A: ”Tycker inte man skapar förutsättningar för delaktighet när man lägger på mer dokumentationskrav, istället skulle det skapas mer utrymme för att träffa barnet. Vad som står i barnets journal är inte delaktighet för mig. Ofta lägger man krut på helt fel saker. Ge mig *hur* jag ska göra istället!”

C: ”Lagstadgar och dokumentationskrav gör inte automatiskt att barnet blir delaktigt. Om man är stressad, inte skapar relation eller inte är närvarande får man aldrig till en delaktighet för barnet.”

Socialsekreterarna upplever att deras handlingsutrymme och förutsättningar för att göra barn delaktiga påverkas av arbetsbelastningen och dokumentationskraven i SOSFS 2014:5 tar resurser i form av tid från socialsekreterarna, vilket anses problematiskt. En socialsekreterare (B) var tydlig med att hen inte anser att det finns handlingsutrymme till att förändra situationen, att det ligger på en mer strukturell nivå vilket även kan läses i citatet nedan.

B: ”Det är ett strukturellt problem, det kan inte jag som socialsekreterare ändra. Måste till omfattande förändringar i hela socialtjänsten.”

Evans och Harris (2004) skriver att det inte handlar om ifall det finns eller inte finns handlingsutrymme utan om hur man hanterar det handlingsutrymmet som finns. Evans och Harris (2004) skriver även att handlingsutrymmet kan öka med lokala riktlinjer vilket det möjligtvis kunde gjort för socialsekreterarna då det blir en självklar fråga som måste behandlas. Jag har sett, genom de svar som socialsekreterarna lämnat, att det inte enbart är organisationen som styr handlingsutrymmet, vilket även Johansson (2007) och Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver. Socialsekreterarna har till viss del själva makten över hur de använder sitt handlingsutrymme (ibid.).

Barnperspektivet är eftersträvansvärt i allt socialt arbete som rör barn och unga (Rasmusson 2006). Socialsekreterarna i studien uppgav att de strävar efter ett barnperspektiv men upplevde att det brister ibland. En socialsekreterare lyfte det komplexa i att som vuxen försöka ta ett barns perspektiv utan att veta om man egentligen lyckas:

C: ”Barnperspektivet är det svåra eftersom alla barn är olika. Man måste göra barnet delaktigt för att kunna se det utifrån barnet. Det svåra är att försöka se det ur barnets perspektiv, vi tror

många gånger att... vi påstår att det är barnets perspektiv men jag är väldigt skeptisk till det många gånger. Jag skäms över vissa utredningar och beslut för några år sedan. Tror mest det är på grund av egna erfarenheter och att jag lärt mig mer. Men också för att man börjar prata mer om delaktighet och är mer engagerade i frågan nu.”

Utifrån ovanstående citat kan det förstås att delaktighet är en förutsättning för ett lyckat barnperspektiv. Det visar även att barns delaktighet är ett allt mer omdiskuterat ämne. Respondenterna har inte frågat vad delaktighet innebär för barnen vilket innebär att de tar sig ett tolkningsföreträde, vilket man kan se händer även i tidigare forskning (t.ex. Singer 2012). Samtliga respondenter strävar efter att barnets perspektiv ska tydliggöras i utredningen men beskriver vissa svårigheter för att det ska ske, barnets rätt att välja att inte delta, att vårdnadshavarna inte samtycker till att få träffa barnet, handlingsutrymmet i form av tidsbegränsning och överbelastning. Socialsekreterare D ifrågasätter om det är möjligt att fatta ett beslut utifrån barnperspektivet utan att ha låtit barnet yttra sig:

D: ”Barnets bästa är kanske omöjligt att avgöra om man inte har barnets syn. Det handlar om att lära känna barnet, men vi får inte utreda mer än nödvändigt. En jättesvår balansgång.”

Detta torde innebära att barnperspektivet inte är möjligt utan barns delaktighet. Rasmusson (2006) och Socialstyrelsen (2015) skriver dock att barnperspektivet även innebär att fatta beslut ifrån vad som anses vara barnets bästa, vilket skulle kunna vara att inte vara delaktig enligt vissa av socialsekreterarna. Jag kan därmed utläsa att socialsekreterarna utgår från vad som är barnets bästa när de avgör hur delaktigt barnet ska ges möjlighet att vara, men bedömningen om barnets bästa görs på olika grunder.

Hierarkin och frustrationen

Socialsekreterarna uttryckte att det fanns en rädsla kring att göra fel, både som tjänsteman och gentemot barnet, vilket beskriver svårigheten som gräsrotsbyråkrat (Lipsky 1980, Johansson 2007). Socialsekreterarna uppgav att kontrollen på yrket har ökat samtidigt som kraven och att det skapar en osäkerhet och ett minskat handlingsutrymme. Flera av de svarande socialsekreterarna problematiserade att Barnkonventionen kan upplevas som motsägelsefull utifrån artikel 3 (om barnets bästa) och artikel 12 (om barnets rätt att komma till tals):

B: ”Två rätt starka ’lagar’ som jag inte vet vilken som ska stå över den andra, båda från barnkonventionen... barnet har rätt att bli hörd och ska framföra sina åsikter samtidigt som barnets bästa ska stå först, man vet inte vilken fot man ska stå på.”

Det framkom även att en socialsekreterare ansåg att det finns en risk med att arbeta utifrån Barnkonventionen:

B: ”Vissa är mer korrekta och följer lagstiftning och föreskrifter noggrant medan andra är mer flexibla, säger inte att den ena är bättre än den andra. Till exempel barnkonventionen lämnar enormt tolkningsutrymme. Tolkning av barnets bästa är vid. Risken med barnkonventionen är att man tappar individperspektivet, den grundar sig i att barn någonstans är likadana och vill ha samma saker. Lagar är uppbyggt för majoriteten.”

En av socialsekreterarna ansåg att man inom organisationen inte arbetar tillräckligt utifrån Barnkonventionen:

A: ”Det behöver ligga mer i ryggraden för annars är det lättare att missa. Det prioriteras inte högst av alla olika måsten som prioriteras. Det är en bra tanke och en god idé men det är svårt att utföra i praktiken.”

Socialsekreterarna ansåg även det problematiskt att hålla sig uppdaterade kring lagar och föreskrifter då de inte hinner det på arbetstid. Flera ansåg det orealistiskt att det ansvaret skulle ligga på dem själva då de inte ansåg sig ha utrymme för det. Tre av socialsekreterarna hade fått information om SOSFS 2014:5 först ett år efter att det börjat gälla. Det framkom också i svaren från socialsekreterarna att man ofta har en hög ambition inom socialtjänsten och en stor vilja att prestera. En socialsekreterare uttryckte detta som problematiskt:

B: ”Socialsekreterare är så rädda för att göra fel så vi skriver mycket mer än vad vi egentligen behöver för att stå med ryggen fri. Vi har ett jättestort behov av att vara ”duktiga” och måna om att göra ett bra arbete, vara omtyckta och duktiga att vi kanske någonstans på vägen glömmer varför vi gör det vi gör. Man är rädd att göra fel så man gör hellre för mycket, vilket också är fel egentligen.”

Socialsekreterare B beskriver att barnperspektivet ibland får stå tillbaka för rädslan att göra fel i förhållande till lagar och regler. Då handlingsutrymmet upplevs som för stort har socialsekreterarna svårt att avgöra vad som är viktigt och nödvändigt, och upplever att det inte finns specificerat. Det är därmed ett rimligt antagande att Barnkonventionen skulle efterföljas mer om den gjordes till lag. Vidare framkom det viss frustration kring att lagar och föreskrifter ändras vilket inte alltid upplevs påverka varken socialsekreteraren eller familjen positivt:

D: ”Tror inte det är där förändringen ligger utan snarare i de andra frågorna som att vi ska förstå vad delaktighet är för ett barn och vad barnperspektiv är, och vi måste ta mer hänsyn till vad det är för barn vi har framför oss.”

A: ”Nej, tror inte lagstiftarna heller vet hur vi ska utföra vissa saker i praktiken. Det är upp till kommunerna att hitta på hur det ska genomföras. Det är så idiotiskt. Känns inte som man pratar med de som finns i det varje dag och får deras perspektiv.”

C: ”Kan bli irriterad över att man gör små ändringar i lagen och så vidare, då det inte ges mer möjlighet till personalen så som tid för att arbeta med det.. man kan börja med att försöka få folk till socialtjänsten. Att göra ändringar i lagen leder inte till att man gör barnen mer delaktiga eller får ett bättre barnperspektiv. Höj statusen på socialtjänsten och höj lönen på yrket. Man förutsätter att vi inte kan vårt jobb och behöver en tydlig mall. Det gör oss inte bättre i vårt yrke. Satsa i stället mer på utbildningar och bättre arbetsvillkor.”

Alla intervjuade socialsekreterare uttryckte att de som är högst upp i hierarkin, som fattar beslut gällande verksamheten, inte riktigt har förståelse för vad gräsrotsbyråkraterna (socialsekreterarna) faktiskt gör. Johansson (2007) ser gräsrotsbyråkraternas position som längst ned i hierarkin, som de som ska verkställa och jobba med det som politiker och högre myndigheter beslutat om. Socialsekreterarnas beskrivning av deras arbetssituation beskriver en önskan om bättre arbetsvillkor istället för högre grad av kontroll. Socialsekreterarna beskriver en frustration kring om politikerna vet hur deras situation ser ut eller om chefer inte förmedlar detta vidare. Socialsekreterarna upplever dock sina chefer som engagerade och öppna för diskussioner vilket gör att min uppfattning är att socialsekreterarna fortsätter försöka påverka sin situation aktivt. Johansson (2007) beskriver även att gräsrotsbyråkraten

kan välja att låta organisationen styra arbetet mycket eller att använda hela skalan av handlingsutrymmet och anpassa arbetet mer fritt.

Avslutande diskussion

För att sammanfatta min studie kommer jag till en början, med hjälp av mitt syfte och mina frågeställningar, att diskutera det jag kommit fram till i analysen. Senare i kapitlet kommer jag även diskutera de nya frågeställningarna som dykt upp under processens gång.

Syftet med min studie var att undersöka hur socialsekreterare tolkar och uppfattar- samt upplever sina möjligheter att arbeta med barns delaktighet i barnavårdsutredningar. Mina frågeställningar var:

- Är barns delaktighet betydelsefullt för socialsekreterarna?
- Vilka faktorer anser socialsekreterarna påverkar deras möjlighet att arbeta med barns delaktighet i barnavårdsutredningar?
- Hur kan sättet socialsekreterare förhåller sig till barns delaktighet i barnavårdsutredningar förstås ur teorin om handlingsutrymme och gräsrotsbyråkrati?

Socialsekreterarna upplever barns delaktighet i utredningsprocessen som viktigt men svårt att få till praktiskt. Precis som tidigare forskning visat (Sinclair 1998, Sinclair 2004, Van Bijleved, W. M. Dedding & F. G. Bunders-Aelen 2015) så tolkade socialsekreterarna barns delaktighet på olika sätt. Det fattas en enhetlig definition på vad barns delaktighet och barnperspektivet innebär vilket gör det svårt att arbeta med i praktiken. Barns delaktighet blir godtyckligt utifrån varje enskild socialsekreterares uppfattning men det vida begreppet skapar också ett stort handlingsutrymme. Socialsekreterarna uppgav vissa hinder till barns delaktighet så som bristande resurser hos socialsekreterarna i form av tid, rum, kunskap och redskap men även föräldrarna i vissa fall.

Socialsekreterarna uppgav alla att de försöker arbeta utifrån ett barnperspektiv men att detta inte alltid sker då delaktigheten ibland brister. Socialsekreterarna befinner sig en komplex situation där de måste ta hänsyn till lagar och organisationens riktlinjer samtidigt som de ska arbeta för barnets bästa. Detta försvårar socialsekreterarnas arbetssituation som är tungt belastad. Socialsekreterarna beskrev att brist på rutiner och definition av viktiga begrepp leder till att barns delaktighet inte prioriteras, även om det bedöms som viktigt för

socialsekreterarna. Socialsekreterarna upplever sig inte ha möjlighet att utföra arbetet på ett önskvärt sätt då det fattas resurser.

Det framkom vidare att socialsekreterarna fann det problematiskt gällande hur lagar och föreskrifter ska prioriteras. Flera upplevde att Barnkonventionens tredje och tolfte artikel krockar med varandra, vilket Singer (2012) också diskuterar, och man vet inte vilken som ska gälla, barnets bästa eller barnets rätt att komma till tals. Vidare angav socialsekreterarna de ”nya” direktiven för dokumentation (Socialstyrelsen, 2014a) som tidskrävande och därmed ett hinder för att skapa delaktighet för barnen. Socialsekreterarna ansåg inte att den ökade kontrollen ”uppifrån hierarkin” är gynnande vare sig för socialarbetarna eller familjerna. Istället för ökad styrning efterfrågas kommunikation och mer praktisk vägledning.

Socialsekreterarna uppfattade barn utifrån två olika perspektiv, vad Rasmusson (2006) kallar för objektperspektiv och aktörsperspektiv. De med objektperspektiv ansåg att barnen ibland behöver skyddas och därmed inte vara delaktiga i utredningsprocessen. De med aktörsperspektiv ansåg däremot att det alltid fanns anledning att barnen skulle vara delaktiga då de är en del i att forma sin egen livssituation. Utifrån dessa tolkningar kan man förstå att barnen inte alltid görs delaktiga i utredningsprocessen vilket också stämmer överens med tidigare forskning och kritik som riktats mot socialtjänsten (t.ex. IVO 2014). Barnperspektivet brister därmed ofta då det bara är möjligt med ett barnperspektiv när det anses vara för barnets bästa att vara delaktigt i utredningen och det dessutom får möjlighet att vara delaktigt.

Min tolkning ur ett teoretiskt perspektiv är att socialarbetarna har ett stort handlingsutrymme men utnyttjar det olika mycket beroende på erfarenhet, kunskap, arbetssituation och personlighetsdrag. Socialsekreterarna efterfrågar rutiner och riktlinjer vilket gör att de behöver prioritera ämnet i arbetet och få förutsättningar att omsätta begreppen i praktiken. Idag prioriteras främst det som är lagstadgat och allt annat kommer därefter. Det innebär att ledningen behöver definiera delaktighet och barnperspektivet för att förenkla för socialsekreterarna att arbeta med det. Jag uppfattar, utifrån socialsekreterarnas berättelser, handlingsutrymmet som nödvändigt för att socialsekreterarna ska kunna arbeta med barnperspektivet och göra individuella bedömningar. Att barns delaktighet brister i kontakten med socialtjänsten handlar därmed inte om att socialsekreterarna inte värdesätter delaktigheten utan om prioriteringar som görs utifrån rådande lagstiftning och en osäkerhet kring hur arbetet, utifrån rådande förhållande, ska utföras praktiskt. Ur ett stort perspektiv

kan sägas att för stor arbetsbelastning minskar socialsekreterarnas handlingsutrymme vilket påverkar barns delaktighet och gör att barnperspektivet inte syns i utredningarna. Det gör även att socialsekreterarna grundar sina beslut på allmänna uppgifter om barn och barns situation, och inte utifrån individen.

Det skulle vara intressant att vidare undersöka hur upplevelsen av att arbeta med barns delaktighet ser ut på en arbetsplats där delaktighet och barnperspektivet är definierat samt undersöka vilka effekter det ger i utredningen och de insatser som beslutas. Det skulle även vara intressant att undersöka hur Barnkonventionen tas hänsyn till i barnavårdsutredningar och om det blir någon skillnad om Barnkonventionen blir inkorporerad i svensk lag från den 1 januari 2018. Min förhoppning är att arbetet med barns rättigheter och delaktighet fortsätter att utvecklas för att alla de familjer som är i kontakt med socialtjänsten ska få bästa möjliga förutsättningar att få det stöd och den hjälp de är berättigade till.

Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Arbetet (2014). *Socialsekreterarna flyr sina jobb i stadsdelen*.

[<http://arbetet.se/2014/11/14/massflykt-fran-socialtjansten/> . Hämtat: 3 januari 2017].

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Johanneshov: TPB.

Evans, Tony & Harris, John (2004): Street-Level Bureaucracy. Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion, *British Journal of Social Work*, 34, 871-895.

Halldén Gunilla (2003). *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*.

Pedagogisk forskning i Sverige Årg 8 NR 1-2 s.12-23 ISSN 1401-6788. [Hämtat 14 januari 2017].

Inspektionen för vård och omsorg (2014). *Tar socialtjänsten sitt ansvar för barn och unga?*.

[<http://www.ivo.se/publicerat-material/rapporter/tar-socialtjansten-sitt-ansvar-for-barn-och-unga/> . Hämtat 6 januari 2017].

Johansson, Roine (2007). *Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. 3. uppl. Lund: Arkiv

Leviner, Pernilla (2011). *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete*. Stockholm: Jure förlag AB.

Lipsky, Michael (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur, Malmö

Qvortrup, J. (1994). *Childhood Matters: An introduction*. I.: Qvortrup,

J. Badry, M, Sgritta, G. & Wintersberger, H (red) *Childhood Matter*.,

Social theory, practice and politics. Aldershot: Avebury, European Centre Vienna.

Rasmusson, Bodil (2006). *Barnperspektiv i den sociala barnvården*. Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst. Lund:

Socialhögskolan, Lunds universitet

[http://www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/2006_2.pdf . Hämtat:2017-01-11].

Regeringen (2016). *Barnkonventionens väg mot svensk lag*.

[<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/barnets-rattigheter/barnkonventionens-vag-mot-svensk-lag/> . Hämtat: 09 januari 2017].

Regeringskansliet, Socialdepartementet. Cecilia Grefve (2016). *Sammanställning av*

mätningen. [<http://www.socialbarnungdom.se/barn-och-unga/sammanstallning-av-matningen/>

Hämtat: 6 januari 2017].

Sinclair, Ruth (1998). Involving children in planning their care. *Child and Family Social Work*, 3(2), 137-142. [Hämtat: 11 januari 2017].

Sinclair, Ruth (2004). Participation in Practice: Making it Meaningful, Effective and Sustainable. *Children & Society*, volume 18, 106-118. DOI: 10.1002/CHI.817. [Hämtat 11 januari 2017].

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*.

SFS 1990:52 *Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*.

SFS 1949:381 *Föräldrabalk*

SFS 1993:52 *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*.

Singer, Anna (2012). *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. 6., (omarb.) uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Socialstyrelsen (2004). *Samtal med barn i socialtjänsten*, Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2006). *Grundbok, Barns behov i centrum.(BBIC)* .www.socialstyrelsen.se, Artikelnr 2006-110-7.

Socialstyrelsen (2012). *Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten*".

[<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-6-16> Hämtat: 2 januari 2017].

Socialstyrelsen (2014a), *Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS*. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Socialstyrelsens författningssamling.

Socialstyrelsen (2014b). *Allt fler kommuner har BBIC*.

[<http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2014april/alltflerkommunerharbbic-licens> . Hämtat: 2 januari 2017].

Socialstyrelsen (2014c). *Nya föreskrifter om dokumentation i socialtjänsten*.

[<http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2014juni/nyaforeskrifteromdokumentationinomsocialtjansten> . Hämtat 9 januari 2017].

Socialstyrelsen (2015) *Utreda barn och unga: handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. Falun: Socialstyrelsen.

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

SVT (2015). *Vi har svårt att hinna med*. [<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/vi-har-svart-att-hinna-med> . Hämtat: 3 januari 2017]

Unicef (2016). *Gör barnkonventionen till svensk lag*. [<https://unicef.se/projekt/gor-barnkonventionen-till-lag> . Hämtat: 09 januari 2017].

Van Bijleveld, Gana G, W. M. Dedding, Christine & F. G. Bunders-Aelen, Joske (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*, 20, 129–138.

Verhellen, E. (2000, tredje upplagan) *Convention on the Rights of the Child*. Leuven- Apeldorn: Garant.

Vision (2016). *Dags att kliva ur de gamla skorna*. Nr 2. [<https://vision.se/Medlem/tidningen-vision/arkiv/2016/nr-2/dags-att-kliva-ur-de-gamla-skorna/> . Hämtat 2 januari 2017].

Bilaga 1: Brev med deltagandeförfrågan

Hej,

Mitt namn är Emma Andersson och jag studerar till socionom på Lunds Universitet, sjätte terminen. Jag skriver nu min kandidatuppsats med syftet att undersöka socialsekreterares syn på barns delaktighet i barnavårdsutredningar. Jag undrar om någon socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar hos er är intresserad av att delta i studien och ställa upp på att bli intervjuad av mig. Intervjun tar runt en timme och jag är flexibel gällande tid och plats. Det är självklart frivilligt att delta i studien och den kan avbrytas när som helst även om jag uppskattar om de som visar intresse fullföljer studien. Socialsekreterarna som deltar i studien kommer hållas helt anonyma, så även den kommun som socialsekreteraren är verksam i.

Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta mig via den här mailen eller på telefonnummer 073-055 36 69.

Kontaktuppgifter till min handledare för kandidatuppsatsen är:

David Hoff

Tel: 046 – 222 98 23

Mail: david.hoff@soch.lu.se

Med vänlig hälsning,

Emma Andersson

Socialhögskolan

Lunds Universitet

Bilaga 2: Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat med barnavårdsutredningar?
- Vad betyder barns delaktighet för dig?
- Har du någon gång frågat vad delaktighet innebär för barnet?
- Diskuteras barns delaktighet och barnperspektivet på din arbetsplats?
- Är barns delaktighet viktigt i en barnavårdsutredning?
- Finns det några faktorer som hindrar barns delaktighet?
- Finns det några positiva effekter av barns delaktighet i barnavårdsutredningar?
- Finns det några negativa effekter av barns delaktighet i barnavårdsutredningar?
- Hur anser du att lagar och föreskrifter påverkar möjligheten för barns delaktighet?
- Vilka förutsättningar uppfattar du som avgörande för att kunna främja barnens delaktighet i utredningsprocessen?
- Finns det situationer där du anser det olämpligt att ett barn ska vara delaktigt?
- Anser du att det är möjligt att arbeta utifrån ett barnperspektiv utan att barnet är delaktigt?
- Har ni några rutiner eller riktlinjer kring barns delaktighet eller barnperspektivet på din arbetsplats?
- Syns barns delaktighet i utredningsprocessen i BBIC?
- Hur tycker du att barnkonventionen synliggörs i ditt arbete?
- Hur tror du att man kan öka barns delaktighet i barnavårdsutredningarna?
- Finns det faktorer i socialförvaltningens organisation som påverkar barnets möjlighet till delaktighet?
- Finns det faktorer av betydelse hos socialsekreteraren som genomför barnavårdsutredningen som påverkar barnets delaktighet?
- Vad skulle du förändra för att öka möjligheten till barns delaktighet i barnavårdsutredningar? Vad hindrar dig från att göra den förändringen?
- Har du något att tillägga som du tycker är viktigt?